

Biblioteca Universitatii
Regele Ferdinand I
Sibiu

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL“ BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrișă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 31

7 SAMBATA 26 Iulie 1941

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Rusia, Spațiul Desordinii

— Cei cari au crezut în noua Rusie —

II de TOMA VLADESCU

Publicăm astăzi urmarea articolului „RUSIA-SPAȚIUL DEZORDINI” al cărui început a apărut în numărul de acum două săptămâni al revistei noastre.

Se analizau, în prima par te a acestui studiu, caracterele unei Rusii de totdeauna. Se va vedea astăzi că aceeași Rusie nu s'a desmăntit nici sub noua formulă — care a agravat dimpotrivă, vechiul haos moral și spiritual din încinte de revoluție.

(V. „Universul Literar” din 12.VII nr. 29).

S'au găsit însă spirite, adeseori de elită, în stare să creadă că aceste îndepărtate religii pot să primească totuși formele vieții. — și au legat de ele cele mai arzătoare nădejdi. Era, în ochii lor, acest comunism, o viață care se recleva aproape în formele pure — iar împotriva ei nu s'ar fi ridicat decât noroiul unei lumi de opresiune și de păcat.

Moștenire încă vie a bătrânului veac al XIX-lea, se recunoștea aici desigur această încredere desăvârșită în om — progresul continuu, efortul nelimitat... Este masinismul — materia descătuită — este știința lui Renan, liberațiune. Numărul care simplifică și dispune de cosmos. E noul păgânism care și înălța acum alte aripi, atât de căzute...

Dôjà le Nombre asservi sait résoudre

Au vol du Temps, l'Espace illimité —

Îndrăzne să nădăjduiască, pe aceste înalte game, un poet care va pune totuși opereii lui cu totul alte concluzii, cele mai juste!

„Dar această „liberație”, soluția această, se vedea în noua experiență rusă — omul care singur se mășină — și teribila fluxie se găsea acum confirmată firește de datele științei chiar, de cel mai ingenios vocabular științific am zice, această atâta de complicată și atât de orgolioasă dialectică a materialismului istoric.

Cădeau astfel toate servituțiile noastre — inegalitățile, străvechii bleștem al muncii, drama însăși a Omului; condiția noastră în stăruit rezolvată! Omul adamic era vindect. Știința pretindea astfel odată mai mult să deschidă porțile raiului — și Rusia avea să fie acest vast laboratoriu al lumii! Centrul luminat unde se adunau toate nădejțile exaltate — unde atâta umanitate se pregătea parcă să treacă în alte destine.

Pricepem atunci pe acești înflăcărați credincioși, pricepem și acest fanatism... Ferveții ai Sovietelor așa dar, pe care le cântau în toate zările, ei nici nu mai îngăduiau aproape să li se dea replică. Glasul nostru, al celorlalți, era cuvântul suspect, din umbră, care nu merita să mai fie cunoscut.

Triștii vizionari, — cari aveau să întâlnească totuși, atât de curând, atâtea decepții! Noi nu iam disprețuit niciodată. Dar în măsura chiar în care puteam să pricepem exaltanțele lor rătăcirii, dincolo de lume, dincolo de victă, prețuim totuși nu mai puțin conștiințele lor corecte — iar dacă noi aveam privilegiul adevărului, liberi erau ei cel puțin să creadă în Luzie.

Ceeace trebuia să înfierăm numai, dar cu fierul cel mai roș pe care-l puteam făuri, era geniul mizerabil al atâtor fabricanți de himeră — erau, cu un singur cuvânt, exploatații nostalgicilor ideale, erau acești sângeroși speculanți ai Luziei.

Pe aceștia noi iam văzut din prima clipă instalați la Kremlin, sugrumând toate formele omenești, strivind sub cisma lor milioane de vieți, năruind chiar libertățile care se mai puteau găsi, și îngrozind lumea cu strigății lor de hiene — subit un drapel ideal!

Era fresc să-i privim. Dacă noi știam, pe alt plan decât cel omnesc, imposibilul unei întreprinderi care ar fi urmat să ne libereze prin singurele noastre puteri, era fresc să căutăm sinceritatea intelectuală cel puțin, să vedem pe acești lucrători lumari ai lumii perfecte de care ni se vorbea...

N'am văzut totuși, de cele mai multe ori, decât o bandă informă, o murdară obrocație!

Dar un Bertrand Russel, și Wels ei însuși, Georges Duhamel chiar, dar mai ales un Panait Istrati sau Gide — cine să nu resimțim emoția acestor conștiințe, chiar atunci când se arătau atât de sărace, dar mai ales cine să nu fi văzut setea lor de atâta altă lumină!

(urmare în pag. 3-a)

Basarabia tragică

Cupoze Basarabia indirect, din cele auzite, din istorie și din literatură. Dar din povestiri din istorie și din literatură se reflectă aceeași imagine, a unui pământ tragic, a unei provincii românești veșnic sortită necazului.

E pământul care stă la hotarul negurilor, un ținut dincolo de care păzesc Neștiutul, Indoiela și Indeterminatul. În orice caz, e ultimul ținut al lumii acestea — căreia îi aparținem și noi — al lumii care se supune simetriei, ordinii, rațiunii și vieții. Iam amintesc de felul cum realizează Gib Mihăescu, în Rusoica, această sugestie a indeterminatului, pe tărâmurile depe malul Nistrului. Criticii, ocupându-se numai de valoarea literară a cărții, n'au avut timp s'o releve și pe cea psiho-socială, dacă se poate spune așa. Adică realitatea aceea, pe deo parte psihologică și pe de altă parte socială și umană, a unui hotar între extreme, între cari trăește aventurosul locotenent Regaiac, pe pământ basarabean. Malul Nistrului nu este descris mai ales pe timp de moină, topit în fumul fantastic al depărtării-

lor fără fund. „Dincolo” pare a respira un balaur urias, o ființă indeterminate, ținutul veșnic cu ochi lacomi (țărâmul de dincoace, spre săracul ținut românesc. Dece vrea el — balaurul — să înghită această biată fașie de pământ, când stăpânește atâtea și atâtea ținuturi, înfinit mai bogate, înfinit mai împodobite? În lăcomia balaurului, vom găsi și tâlcul istoriei. Deoarece este un sentiment de gelozie, de neceaz și conștiința — da! — a unei inferiorități, în această lăcomie. Balaurul își dă seama că ținutul face parte dintr'o altă lume, inaccesibilă lui pe veci. Și e numai neceaz și gelozie în lăcomia lui de urias, repet, lăcomie absurdă, de neînțeles, dacă ai sta să judeci cu simpla logică a lumii acestea, în care trăim noi.

Basarabie, pământ tragic! Ce poet, ce iscusit cântăreț își va cânta așa cum meriți peripețiile prin veacuri? Dar mai ales, cine-ți va însemna tristețile și sbuciumul unui suflet intermediar, așezat la răscruci de lumi, sub dinții balaurului nesățios și invidios...?

DAN PETRAȘINCU

PODOABA DE MORMANT VEOVEDAL (SIMEON MOVILA)

Cetatea-Albă

Dulce minune de piatră și iar,
Albă cetate, Cetate-Albă,
Zestre răvnită de peste hotar,
Ești Basarabiei mărgăritar,
Nistrul e salbă.

Cald e și urmele voevodăie,
Albă cetate, Cetate-Albă,
Zămbet de soare cu pietrele tale,
Și mburjorări cum poartă n'petale
Floarea de nalbă.

Nistrul și-aduce dela Hotin
Cerul, argintul, lumina,
Vântul își lasă în sboru-i blații,
Înmăsmăcate-odieri de grădini
Din Bucovina.

Marea vecină cu-albastre gorgane,
Dăruș Albei prea albe
Înfiorările mediterane,
Frațede valuri, scâlpări diafane,
Zărite dalbe.

Iar din Ardeal în fiere seară,
Când asfințește Limanul
Umbrele-i mari pân' aici le coboară,
Nepăsător de plâpânde hotară
Hăt, Călimanul.

Haide, cu dorul în pânzele toate
Lunece sprințen corabia;
Mergem spre visendelung cetate,
Nistrul ne cheamă și alba Cetate
Spre Basarabia!

N. I. HERESCU

Eminescu și „calea veacurilor”

„Chestiunea română e o chestiune europeană, și dacă puterile europene ar sacrifica interesele României, ar nesocoti interesele lor proprii...”

...dacă cu toate acestea... ar ceda stăruințelor Rusiei și ar sili pe Români să se retragă din Basarabia, rezolvarea definitivă a chestiunii va rămânea amănată până la un războiu viitor, în care Rusia va fi biruită, iar nu biruitoare.”

Rândurile acestea nu sunt scrise anul trecut, cu prilejul științificei diplomației care ne-a smuls Basarabia și — parțial — Bucovina. Ele datează din 1878, când lucrările congresului din Berlin, care ne sileau să retrocedăm Basarabia de Sud, pentru a primi în schimb nordul Dobrogei, stărneau diversități crunte de opinie în interiorul țării. Astfel a pus problema, atunci pentru totdeauna, clarvăzătorul gânditor politic care a fost Mihail Eminescu, „omul tuturor realităților și al desintegrării din actualitatea concretă”, cum l-au crezut contemporanii.

„România în luptă cu panslavismul” se cheamă studiul său publicat în „Timpul” din 9, 22, 24 și 27 Iunie 1878, în care spiritul de observație limpede și intuiția în adâncime a scriitorului disecă neînchipuit de precis, împrejurări, manifestări, atitudini și cauze.

Principiul „că orice biruință a slavilor nu poate fi decât o nenorocire pentru România”, este o normă a politicii noastre de după el. „Între Români și Slavi”, scrie Eminescu, este o vrăjmășie firească, în virtutea căreia Românișii nu au niciun interes de a dori ca slavii să fie mai liberi decât cum sunt. Sute de ani Românișii au fost, cel puțin indirect, stăpânișii de Turci: niciodată însă, în curgerea veacurilor, Turcii nu au pus în discuție limba și naționalitatea română. Ori, unde însă Românișii au căzut sub stăpânirea directă ori indi-

rectă a Slavilor, dezvoltarea lor firească s'a curmat prin mijloace silnice... Un stat român înconjurat de state slave... pentru Români este o nenorocire... pentru care nu ne mângăie decât conștiința trănicioșei poporului român și nădejdea de izbândă.”

Puțin după această măreață formulare a atitudinii pe care Românișii au adoptat-o veșnic față de toate nedreptățile vremurilor și față de hotărârile străambe și pripite ale unei Europe care uitase că e solidară până în celele ultime ale organizării ei vitale, cu sâmburele acesta de civilizație, svârșit la marginea ei — Eminescu adaugă: „Românișii pot să piardă Basarabia, atârna dela învoirea puterilor europene; ei însă nu vor pierde din vina lor, nu vor renunța, nu se vor lepăda de tradițiile lor, ci vor urma pe calea croită de veacuri!”

Pe calea croită de veacuri, Românișii care n'au renunțat, nu s'au lepădat, n'au pierdut voit, au purces acum o lună la redobândirea drepturilor lor. Pe calea croită de veacuri au pășit cei ce n'au mai pășit apoi niciodată pe cărările vieții.

Pe calea croită de veacuri trebuie dusă astăzi și lupta pentru orândușirea românească a așezărilor acestor pământuri atât de scump plătite.

Calea pe care veacurile au croit-o, nu este — nimeni nu mai poate accepta să fie — calea ultimilor 20 de ani dintre întregirea țării și sfârșirea ei.

Oamenii cărora, ca și în vremea lui Eminescu, și ca și acum, pe care îi înțelegem, „le-a lipsit onestitatea, voința hotărâtă și îndrăzneala bărbătească”, nu mai pot pretinde a îndruma nici conștiințe, nici fapte, nici destine.

„Calea pe care veacurile au croit-o” este creștată ancestral în vrerea noastră românească. Regăsirea ei nu mai este o problemă. Războiul împotriva Sla-

vismului pustiitor de care se îngrozea Eminescu, pe linia acesea „croită de veacuri” se află.

Războiul împotriva bolșevismului a însemnat un fapt care nu mai poate fi mistificat dialectic, nici pus la dosar. Este reîntrarea întregii românișii, nu a unui partid, nu a armatei sau a clasei conducătoare, ci a întregel, veșnicel românișii, pe calea veacurilor, pe care numai cei în care trăește sufletul cât o vece și cât o catedrală, a lui Eminescu, o mai pot dibui în babilonia zărilor noastre cele țesute din netrebnice clipe.

ION FRUNZETTI

G. ȘAPCALIU (1867-1941)

Aci, sub deaurile care l-au impresurat ani de-a rândul, în orașul unde se așezase acum 46 de ani, trebuie evocată figura lui G. Șapcaliu (Buzău, 1867—Câmpulung, 15 Iunie 1941), fost profesor de istorie și de limba latină la Școala normală „Regele Carol I” și apoi la liceul Dinicu Golescu din Câmpulung (Mușcel).

Moartea, care i se crunțase cu hotărâre, da câtva timp, l-a surprins la masa de lucru, în vârstă de aproape 74 de ani. Nu se putea vorbi propriu zis de bătrânețe, la un om care se arătase precădetimpuriu vârstnic, fie prin apucături, fie prin înfățișarea fizică, gârbov și cu fața întoideuna meditativă și care, în cursul anilor, rămăsese aproape neschimbat.

Înfățișarea-i socratică, trecută însă prin ceșurile cimeriene, corespundea cu trăsătura caracteristică a personalității sale: de a se realiza integral numai în expunerea orală. Lăsând scrisul celor mai ambițioși sau încrezători. De o curiozitate vie, care îi îndrepta neastâmpărul în toate direcțiile, își petrecea timpul documentându-se direct asupra oamenilor și faptelor, prin lecturi și interogării nesfârșite, urmate de lungi meditații, în singurătatea chiliei sale.

Străbătuse, pe jos, în anii tinereții, întreg județul Mușcel, pe care îl cunoștea ca nimeni altul. Ochiul său ager știa să vadă în adânc și prindea esența lucrurilor. Psihologia țărânului nostru nu prezenta pentru dânsul nici un secret. Era perfect documentat asupra populației județului, în trecut; la izvoarele de informație cunoscute adăoga informația inedită, culeasă direct din documentele slavonești pe care țăranișii chemați la procese i le aduceau spre a fi tălmăcite. Istoric, slavist, lingvist și cunoscător profund al limbilor clasice, Șapcaliu reunea într'insul mai multe discipline care, de obicei, formează atâtea „specializări” pentru oamenii de știință. Era un adevărat om al Renașterii, prin curiozitatea sa universală și varietatea cunoștințelor sale. De câte ori îl consulta, în vre-o chestiune de amănunt, erai surprins să-l găsești la curent cu ultimele lucrări în acel domeniu, intuind explicația cea mai bună. Astfel, de ex., el găsisse demult soluțiile multor probleme pe care tinerii istorici din zilele noastre le publicau cu mare lux de argumente.

Cu glasul său cristalin, despuizat de vibrații afective și parcă cu dinadinsul intelectualizat, singurătatea așezat cine știe unde, la periferia mișcării noastre intelectuale, enunța judecăți definitive asupra contemporanilor săi.

Când te ridicai de pe banca, unde, alături de dânsul, asistaseși la jocul minunat al acestei inteligențe, sau când, după o plimbare pe sub brazii care fineau loc de chiparoi, te despărțeați cu ceremonial oriental de acest înțelept cu barbă de profet, rămâneai cu impresia că Șapcaliu ar fi fost în stare să fecundeze spiritul multor generații de studenți. Neîncrederea în sine, un dram de egoism și oroarea „locurilor de răspundere”, care, din concesiune în concesiune, se pot duce la situații penibile. Lau făcut să renunțe de a-și revendica locul în societatea noastră, rămânând mai departe profesor obscur într'un oraș de provincie.

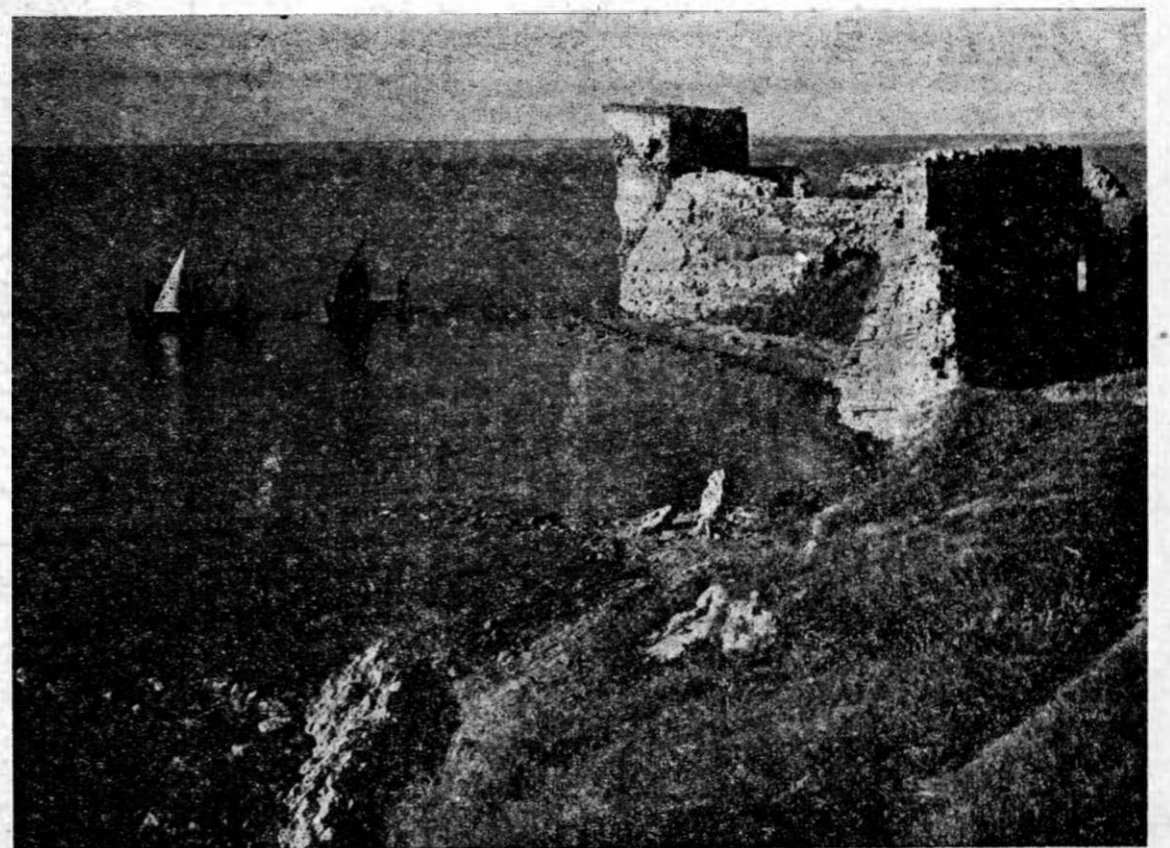
Aci și-a dus el traiul modest, locuind în case aproape jărănești, într'o fericită ignoranță a confortului material. Zilnic, informatori din toate clasele sociale îi aduceau știrile care constituiau alimentul necesar inteligenței sale, dornică de material nou pentru construcții.

Dacă s'ar fi decis să scrie, Șapcaliu ar fi putut să treacă drept un mare învățat. A preferat bucuria solitară a jocului inteligenței pure, și, cu zămbetul său voltairian, a lăsat râul vieții să curgă lin sau furtunos alături de dânsul, în aromela zilelor de vară și în pacea albă a nopților de iarnă, în credința că în felul acesta își împlinește mai bine urșita.

Câmpulungul pierde cu dânsul un om într'adevăr remarcabil, a cărui societate constituia o atracție permanentă. Aplicându-i regulile sale de cugetare în judecarea oamenilor și faptelor, discipolii săi îi vor perpetua memoria și vor prelugi astfel existența spiritului său, demn de o viață viitoare.

Câmpulung (Muscel), Iunie, 1941.

AL. ROSETTI

CETATEA ALBA

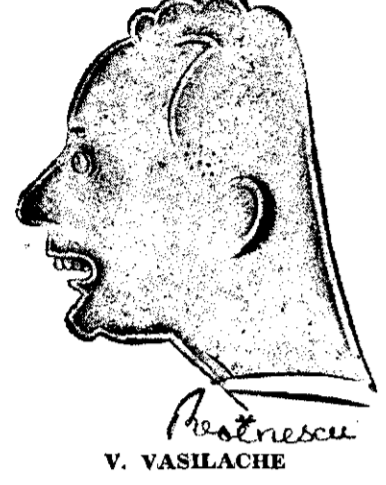

Cronica dramatică

TEATRUL SAVOY: FIRFIRICĂ

Intâi a fost Birluc și, pe urmă a venit farsa. Există în teatrul românesc un actor, care numai prin simpla sa apariție pe scenă provoacă hohotele de râs ale spectatorilor. Și el este Grigore Vasili-Birluc. E săsăit, e fonf, se agită prea mult — într'un cuvânt, nu poate fi întrebuit în comedii serioase. Și totuși acest actor este iubit de public. Spectatorul plătește bani grei la cassa de bilete, pentru ca să-l vadă pe Birluc.

Și atunci se naște întrebarea: în ce piese poate juca Birluc?

V. VASILACHE

Răspunsul a fost destul de simplu. Și pe piața noastră teatrală a avut loc o adevărată invazie a farselor în cari eroii erau cu desăvârșire lipsiți de umanitate, ei fiind niște simple marionete care se mișcau pe scenă într'un anumit fel, pentru simplul motiv că autorii vroiau așa, și nu altfel. Spectatorii, la început, s'au distrat. Uni dintre ei însă, și-au dat la un moment dat seama de calitatea cu desăvârșire inferioară a acestor farse.

Ultimul spectacol al Teatrului Savoy constituie — cu să spunem așa — o reabilitare a farselor.

Incurcăturile, echivocurile, nu lipsesc din această aventură de o zi a mult prea cunoscutei Firfirică.

Dar să încercăm să-l comparăm pe Firfirică cu ceilalți eroi ai obișnuitelor farse.

Să ne uităm puțin la toate paleta interpretate de Birluc. Vom lovi numai de soți care-și înșală soțiile sau de oameni cari intră într'un întreg șir de încurcături, numai și numai din propria lor prostie.

Ei bine! Firfirică se deosebește cu totul de eroii obișnuitelor farse. El este mai întâi om, și pe urmă paiață. Nu-l vedem, aruncându-se, ca obișnuitele personajele ale farselor, cu ochii închiși la acel angrenaj de incurcături, specific pieselor de acest gen.

Firfirică știe prea bine că va avea de suferit de pe urma aventurii în care a intrat. Toate întâmplările de pe scenă nu-l privească pe el personal. Și, dacă a primit de bună voie să fie calul de bătaie al tuturor locatarilor unei case, a făcut-o numai și numai din bunăvoință.

Acesta este Firfirică: un om bun, un om neobișnuit de bun. L-am comparat cu acel neuitat Amos Bujorescu, din excelenta piesă „Bujoresții” a lui Caton Theodorian. Firfirică știe prea bine că nu este un tip fermecător, care să placă la femei.

El este prietenul, omul care trebuie să-i facă pe ceilalți să râdă.

Și atunci când o fată îi va spune că-l iubește, omul pe care toți îl socoteau paiață, va face o

tumbă, pentru ca să nu-și demintă renumele de giumbușlucar. Este aceasta o seacă care-l caracterizează perfect pe eroul nostru.

Dar să ne uităm puțin și la ceilalți personaje ale comediei. Vom întâlni și de astă dată oameni cari nu se mai mișcă, după obișnuitele reguli ale farselor.

Doar colonelul pensionar și „mare craiu”, este construit după calapodul cunoscut al farselor.

La buna impresie pe care ne-a lăsat-o această comedie a domnilor Vasilache și Cristodulo, a contribuit în mare măsură și jocul fără cusur al domnului Vasilache.

Putem spune de altfel, că Firfirică este marea biruință a acestui extraordinar comic.

Mulți ani am crezut și noi că Vasilache nu este altceva, decât ceea ce îl arată numele: o foarte bună paiață. Ani întregi, Vasilache a primit să împartă succesul cu un partener — e drept — cât se poate de talentat.

Și publicul a crezut că el nu este altceva decât o jumătate de actor, care are neapărat nevoie de un ajutor, pentru a-și pune talentul în evidență.

Interpretând rolul principal din Firfirică, Vasilache a dovedit tuturor că s'au înșelat.

Putem să afirmăm, fără nici-o teamă de a fi desmișcați: Vasilache este un actor mare, un actor complet, pe care, abea așteptăm să-l vedem interpretând un rol principal într'o piesă serioasă.

Din restul distribuției au eșit în evidență doamnelor Veve Cigalia — excolectă în rolul uman al prietenei surde —, Pica Perieteanu — o foarte amuzantă colonelă — și domnul Treștan — care-a dovedit că poate interpreta și alte roluri decât celea de oameni bolnavi, posedând frumoase calități, pentru rolurile de farsă.

Domnișoara Tantzî Căpățână n'a părut puțin cam stângace. Și ne-am mirat, deoarece, după câte ne amintim, dansa și-a făcut debutul tot într'o comedie muzicală.

Domnul Piu Mironescu afirmă pe scenă că este un tip care place la femei. Nu vrem să-l contrazicem.

Domnișoara Vallerica Cevie n'are nimic comun cu teatrul. Ar face bine să se opereze de polipi.

Poarte amuzantă, șarja realizată de domnul Aurel Athanasescu, în rolul boxerului.

Domnișoara Buxica Stănescu a interpretat cu mult tact rolul prietenei părăsite. Merită felicitări pentru chipul sobru în care bine că nu este un tip fermecător, care să placă la femei.

Plăcută și antrenantă muzica domnilor Vasilache și Dendrinu — însă cu multe reminiscențe din filmele americane —.

TRAIAN LALESCU

vede un evreu — care face tot posibilul „să-i fie lui bine”.

Otto Tessler e însă figura cea mai simpatică, alături de George Alexander într'un rol ce ne aduce aminte de neuitatul dr. Falke din „Liliacul” care-a avut succes acum câțiva ani — când era „en vogue”.

„Azi noapte te-am visat”.

CINEMA TRIANON: Drumul spre fericire.

Nu pot spune că Eroch Engel a fost prost inspirat turnând romanul lui Frank Tjess: Der Weg zu Isabell.

Ar fi trebuit să insiste însă mai mult pentru a nu ne da impresia că asistăm la o piesă de teatru.

Ategere interpretate principale în persoana Hilde Krahl, e iarăși cât se poate de nimerită, aceasta trezind — alături de Ewald Balsler — în inimile spectatorilor mai ales — ecouri retrospective din timpul duioaselor filme gen „Fantine”.

Nu o înțeleg însă pe frumoasa Hilde Krahl, de ce nu vrea să studieze mai mult pentru a ne arăta „superbă” dantură sub forma unui surâs ceva mai puțin forțat.

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

G O N G

de ROMEO ALEXANDRESCU

NOI DIRECTIVE DE LUCRU

LA „FILARMONICA”. Nu odăită am semnalat, în trecut, insuficiența de organizare a programului de activitate, urmat în decursul stagiunilor de „Filarmonica”. Dar, deși majoritatea lipsurilor și scăderilor constatate erau remediabile, nu se făcea decât prea puțin pentru o îmbunătățire. Ceace dădea mai cu seamă o defavorabilă impresie cu privire la întocmirea planului anual de lucru, era absența unor criterii de selecționare a repertoriului, inexistența unei linii de conducere, a unei acțiuni metodice de roștuire a materialului stagional în vederea împlinirii cât mai largi și mai rodnică a menirii culturale excepționale ale primei noastre orchestre simfonice.

Adesea, întâmplarea părea să fie ridicată la rangul de factor de orientare artistică.

Compoziții însemnate nu vedeau afișul ani îndelungați, în timp ce altele secundare, îl ocupau de mai multe ori pe stagiune. Primele audiiți nu exprimau în genere prea meditate alegeri și se lăsașu așteptate cam mult. Soliștii străini nu erau totdeauna fericiți aleși iar cei autohtoni, când nu slujeau numai de „manta de vreme rea”, acoperind în pripă vre-un gol, erau în tot cazul prea puțin răsfățați, din toate punctele de vedere, în cadrul acestor concerte.

Un alt inconvenient, al stagiunilor simfonice ale „Filarmo-

nicii” era improvizarea programelor, iar nu, cum se obișnuiește și cum este cuvenit și realmente util și interesant alcătuirea conținutului lor, anticipată, cu întreg repertoriul pe un an stabilit și adus la cunoștință publicului din vreme.

Muzica românească avea în genere aspectul de musafir nepoftit în loc să i se dea locul de cinste, în slujirea ei rezidând o bună parte din însăși rațiunea de a fi a „Filarmonei”.

Avem prea puține orchestre simfonice iar cultura artistică a țării suferă, aproape în toate o-rașele țării.

Cu atât mai mult, până la îndreptarea acestei înstrăștătoare stări de lucruri care în curând va întâlni mijloacele, împrejurările și oamenii care să favorizeze din plin rezolvarea problemei, orchestrele simfonice trebuie să-și impună o maximă folosire a resurselor lor și cele mai judicioase norme de realizare a unui program de lucru absolut sistematic, substanțial și apropiat tuturor scopurilor artistice și educative ale instituției.

Aceste imperative de bună călăuzire a activității „Filarmonei” au fost luate în seama de principalii conducători artistici ai ei, d. George Georgescu, director general și d. George Cocea, noul subdirector, dela a cărui energie înfăptuirea este foarte mult de așteptat.

S'au luat câteva hotărâri care anunță radicale ameliorări pentru chiar stagiunea ce se apropie.

În primul rând, s'a pregătit repertoriul întregului an. S'au orânduit, dealungul anului, un apreciable număr de concerte de comemorare a mai multor mari compozitori ai vremilor, potrivit excelentelor tradiții ale marilor concerte străine.

S'a reglementat într'o proporție mult mai dreaptă înscrierea compozițiilor românești în program.

Se va apela din vreme la un număr mai însemnat de soliști români, care vor fi chemați să interpreteze lucrările cele mai potrivite talentelor și competențelor lor.

În sfârșit au fost angajați soliști străini din cei mai valoroși, avându-se în vedere și necesitatea de a se chema și artiști încă neascultați la noi, pentru a se lărgi pe cât posibil documentarea publicului prin aportul instructiv al atator măestri pe care nu-i cunoaștem încă și care au atâtea lucruri frumoase de spus.

La fel cu dirijorii străini, care vor aduce câteva foarte importante nume inedite la „Filarmonica”, în fruntea concertelor ei.

Suntem primii să ne bucurăm de acest pas decisiv către progres, pe care l-am dorit și am cântat să-l grăbim, de repetate ori.

În curând, amănunțite precize vor putea concretiza toate aceste noi și salutare directive ale „Filarmonei”, al cărui viitor an de concerte avem în sfârșit motiv să-l așteptăm cu un alt interes decât cel de până acum.

COCA ARDELEANU

STAGIUNEA 1941—1942.

Întră în zodia marilor prefaceri din cari și Statul nostru se va împărtași.

Iată pentru ce, acum, când se alcătuiesc programele teatrelor românești, se cuvine să stăruim asupra nevoiei, de mult simțite, de a ne făuri un repertoriu care să stea măturie a originalității și a însușirilor noastre creatoare.

Pentru poezii și dramaturgii, deprinși să-și afle modele în creațiile altor popoare, invitația aceasta la împlinire misionară, este de prisos.

Și tot atât de zadarnic ar fi îndemnul dat celor cari se mulțumesc în vuetul vremii noastre — să transcrie cu ușurință și, uneori, cu talent, banale conflicte familiare sau sentimentale.

Teatrul românesc nu-și poate spori strălucirea, câtă vreme izvoarele de inspirație vor fi căutate în altă parte decât acolo unde își află obârșia viața și cultura noastră.

Asta nu înseamnă că va trebui să ne mărghinim la reluarea pieselor istorice, câte avem azi la îndemână.

Atâtea icoane încă turburi, din frământatul nostru trecut, își caută zăgrăvul care să le închege în contur viguros și viu.

Atâtea pagini de cronică, atâtea legende și balade — atâtea chipuri de citorii și cărturari, zăgrăvite pe zidurile vechilor mânăstiri, își așteaptă, încă, o măiestrită însuflețire scenică.

Și atâtea semne turburătoare care ne impresioară azi, îndemnându-ne să le tălmăcim în piesele noastre.

Și totuși... „ZEMOLEXE”, de Lucian Blaga, nu s'a jucat încă. „LUPI DE ARAMĂ”, de Adrian Maniu și „Fata Ursului”, de Dr. V. Voiculescu, au fost, prea curând uitate.

Iată, deocamdată, numele unor poezi neistovite încă și vrednice să slujească drama românească și altfel decât prin tirade de circumstanță: cu inspirație din cele mai curate izvoare, cu gând și cu suflet curat românești.

TEATRUL NAȚIONAL

pregătește, între alte piese istorice și drama lui Barbu Delavrancea „Viforul”.

Pentru zilele acestea de luminăsoasă biruință a crucii, întunecatul episod din trecutul Moldovei, în care un copilăruș zmințit și sângeros, răpunu fără noimă, viața atator viteji, nu ni se pare potrivit.

Iată, deocamdată, credem că la alegerea pieselor ce vor trebui să ducă în înfunturile desrobite, amintirea Voevoșilor Creștini, păstrători de datini și ziditori de țară, piesa aceasta care ilustrează o domnie strămbă și rușinoasă, va fi lăsată de o parte, pentru timpurii când vom avea răgaz să discutăm valoarea ei artistică.

S. D.

Note italiene

POESIA TANARA ITALIANA

Întâlnim într'un studiu pe care G. B. Angioletti îl semnează în revista Romana (Decembrie 1940), intitulat „Poesia Italiana 1940”, numele unui „giovanissimo”: Mario Luzi. Este, cum aflăm, autorul unui volum ce se cheamă „Avvento notturno” (Vallecchi, Firenze). Criticul îi află două tendințe: întâi, că este stăpânit de o nostalgie atât de puternică, încât adesea aceasta împiedică să ia ființă cea de a doua tendință pe care l-o descoperim: a concretizării imediate a imaginii.

Poezia reproducută de G. B. Angioletti denotă aceleași calități pe care acesta le consideră categorice pentru întreg volumul; calități care-l apropie de tendințele actuale ale tinerei poezii românești. O redăm și noi:

Le tue chiome nel vento, il gelo [insonne degli occhi] Il tempo dorato degli [astri] desiste, là contesta con i ciocchi la luce sfronda in rovi alti, [salmastri.

Il sorriso s'addensa nelle rughe e le tue mani cercano la notte lungo, lenti cristalli, un gregge [sfuma d'incenso in nostalgia d'Alpi e di [grotte.

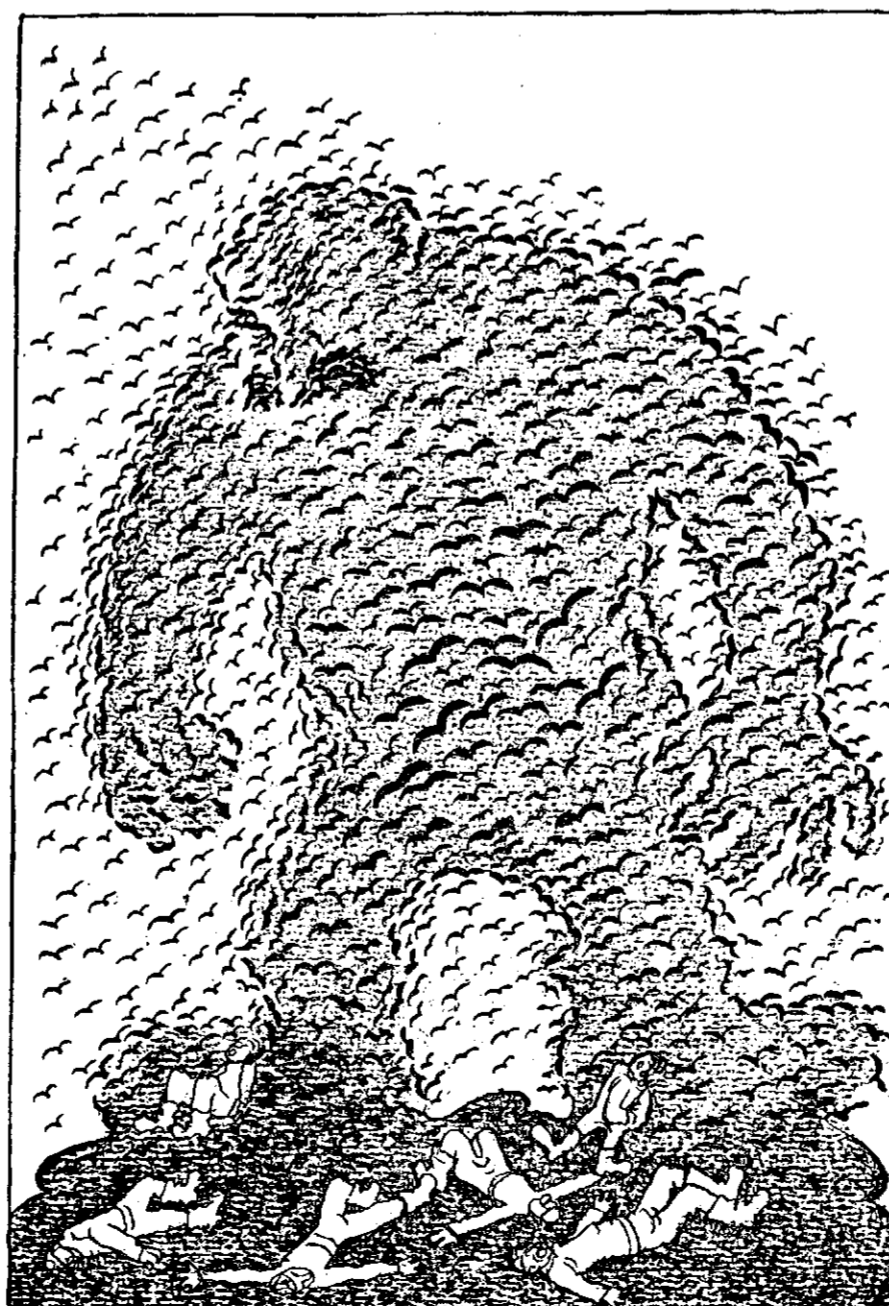
Ceeace, aproximativ, s'ar traduce astfel:

„Pletele tale'n vânt, gerul [nedormit „Al ochilor: timpul aurii al [stelilor „renunță să întâmpine tăcutii. „Lumina despoaie rugurile [fînale, sălcii „Surâsul se'ntefeste'n cute și mâinile tale caută noaptea de-alungul cristalelor lente, [o turmă fumegă tălmăie'n dorul Alpiilor cu grotte”.

RELATIVITATE, VALOARE ILUZORIE A LUCRURILOR,

multiplicitate a sufletului omnesc, dedublare a persoanei, incoerență, eternă devenire a spiritului și fixitate a formei corporale, involuntară suprapunere a sufletului instinctiv de-asupra sufletului moral, egoism, raporturi sociale bazate pe calcul, neapăie a progresului: aceasta este viziunea lumii exprimată ca și în unele romane, în lunga serie de „Măști goale”, („Maschere nude”) semnificativ titlu general pe care Pirandello l'a ales pentru culegerea operelor sale dramatice. O concepție de asemenea natură nu

SORACTES

Corbii...

Bucovina, Basarabie... Cu Negruzzi, în Basarabia noastră veche

(File de epopee)

Se înserează. Codrii răsună, șuvoaiele curg.
Înaintăm pe șosele ce sue.
Căștile scanteiază'n amurg
Și praful ne-ăstern pe frunte și ochi, cărăruie.

Ne-apropiem de hotar. Se sbate
În fiecare sufletul, pasăre rară.
Pe după dămburi se ridică un zid de cetate,
Și'n holdă încep grecii cântec de vară.

Caii merg greoi, plotonul se desface subțire.
Semne din față: Mitraliera'n bătaie!
— Să-i cântăm bolșevicului cântec de mire,
Zice Stanfurăluță, în priviri cu-o ciudată văpaie.

Dar nu e nimic. Holdele se elatină'n seară.
Mergem meru prin răzoarele sfinte.
Departa lumii pălpâind, lumânări mici de ceară:
Poate-i un sat... Poate ne ies strămoșii'nainte.

Tremură dimineața pe uliți. Alarma sună.
Avioane... La posturi... Deschidem rafale.
Undeva spre pământul... Dinspre margine tună,
Și-o pasăre de-oțel se prăbușește pe podul din vale.

Alte benzi... Armăm neîncetat și ochim.
Un obuz se sparge sub casă și'mprăstie foc.
Dintr'un pod face semne caporalul Ifrim:
Coboară o imensă umbrelă și-un trup spânzurat

[Intr'un sac
Soldatul în frângerii subțiri de mătășă se uită
]prostit.

„Ziua se cerne aprinsă pe sat
Arată cu mâna și plânge trudit.
Pricepem: Trei zile la aeroport l-au ținut nemâncat.

Măine poate-i atac. Veselie.
Drapelele noastre-or să fluture iarăși în sate.
Glasurile străbat văile: parcă s'o mie.
Fetițe cu flori și țărânci ne-sărută cu priviri
]lăcrimate.

Nalți sunt munții tăi Bucovina.
Repezi isvoarele tale — și iată,
Din schituri, mănăstiri și chilii se închină
Voivozii, — și umbrele lor ascunse poteci ne arată.

Spre amiază cucerim o pădure.
Săngeră câmpii, cad sub plumbi ploaie, tunari.
Avem o pradă bogată de sub colinele sure:
Soldați cenușii, cu ochi speriați de barbari.

Cernăuți: Intrăm pe străzile cu pietre negrite de
]lvreme.

Ne'ntâmpină frați în veșmânt de'nvier.
La fiece casă flutură steme.
Și parcă orice durere se stânge și pier.

Pe malul apei în noapte, întindem un pod.
Nu suflă nici apa. Doar pașii tresar.
Ne afundăm pân' la glesne în glod:
...Departa pornește o „cățea“, ca o roată dogită
]de car.

Ne'ndreptăm spre o șină pe unde
Ogorul e răscolit ca un șghiab.
Peste dealuri plusul nopții ne-ascunde
Satele pământului nostru străvechi: Basarab.

Ne strecurăm câte unul pe brânci.
Lopețile atârână greu, dar săpăm.
Spre ziua avem adăposturi adânci.
Fruntașul Luca, șoptește: „Acu să-i fumăm!..“

Baț tunurile de-o jumătate de zi. Pornim.
Cu puștile străne la piept, prin porumbi.
Un strigăt. Treceam de șosea, năvălim:
Muscalii nici n'au avut timp să arunce cu plumbi.

Pas cu pas, te'ntorci pământule sfânt.
Tot mai ageră-i a noastră sabie.
Peste veac, cu piepturi arse de soare și vânt
Vă slăvim, Bucovina, Basarabie.

AL. RAICU

MOȘIA

Satul meu, satul meu cu miros de ocoale,
Țara mea cu norodu-i blațin, ațipit,
Veji vedea doi boieri duși d'un gând cumințit
Spre hotarul brăzdat la răspântie'n vale.

Unde se vor mulți copacii roditori,
Porumbu'n săsălae și vinu'n poloboace,
Și turmele ce pase pe deal în sfânta pace,
Și tamazlăcurile ce pornește în zori.

Moșia lor se va lungi spre asfințit,
Răutul va uda mănoasa lor grădină;
La capătul cu sălceli al roții scârțâit
Va aduna'n coboc baboșul fără vină.

În pragul primăverilor cu vântul cald,
Când vițele doresc sărutul altoirei,

Dănuirea permanentă a sufletului românesc în Moldova de peste Prut nu mai poate fi un măster. Sănușie anexării la o țară și un neam în totul străine de firea și cugetul nostru au întărit conștiința națională a poporenilor, conduși de mâini bogate și inimi alese. Eternitatea Moldovei s'a afirmat încă o dată și pe această cale minunată a gândului și cântecului românesc.

Ca și în vremile străbune, în mare parte, atașamentul de biserică și cuvântul ei a fost temelie de rezistență înversumata a românismului basarabean. Dela Gavriil Bănuțescu-Bodoni, care a iscat în tipografia eparhială cărți pentru folosința sfințitorilor din Basarabia și până la stihitură inspirat, tot din lăgma preoțască, Al. Mateevici, rugăciunea și poezia și-au dat mâna, ca să glăsuiească, în dulcele modulațiuni ale limbii noastre, amărul, suspinul încetușării nedrepte...

Și pentru că am reamintit de începuturile culturii românești sub ocărânuirea cea din-tăi a ocupării rusești, o in-

Se vor urca pe stânca veche salt cu salt
Descoperind brânduși și iarba adormirei.

Iar vara vor visa pe fânul în câpiți
Sub cerul anețit de stele căzătoare,
Lângă cerdacul lung cu stâlpii vâruți
Și gavanoși de lut cu flori inghimpătoare.

După mănșul joc al toamnelor slăvite
Se vor grăbi din nou prin șesul de Orhei
Dealungul șchelelor spre ducele ispite:
Palmerii de smaragd și marea cu scantei!

Dar va veni o zi măreață și ograda
Bisericei de chip moldovenesc
Se va împodobi cu slovele grămadă
Pe un nou mormânt: „Aieca odihnește“...

OLGA CRUȘEVAN

C. N. NEGOIȚA

Rusia. Spațiul Desordinii

(Urmare din pag. 1-4)

Nu, desigur, aceștia n'ar mai putea fi iertați. Crima lor se rezumă poate în aceea că au zdrobit, întreagă, noțiunea de om, și au coborât viața până la ultimele formule de abuz și de dezastru. de demență și infamie. Statul lor, pomind din numele libertății, nu mai rămâne să arate astăzi, în tot aparatul lui, decât o infernală unecă în care omul este zdrobit, anihilat, descompus.

Ridicată pe crimă și pe cadavre, fiara dela Kremlin n'ar fi putut să dureze decât prin același sânge pe care în nicio circumstanță n'a ezitat să-l verse. La scurte răstimpuri, trista caravane de oameni ne vinovați, iau și astăzi drumurile îndepărtate ale Siberiei — oșândii pe veșnicie de o simplă bănuială sau de o deloziune din umbră. Siguranța vieții nu există. — n'a existat niciodată în hotarele sovietice. Libertatea și mai puțin, Ordinea în sfârșit, n'a fost decât teroarea organizată de atâtea formule ale poliției secrete — Ceka sau G. P. U. — iar din această tăcere îngrozită, mizerabilă asosin delo Moscova și-au închipuit că pot să arate lumii formele unui Stat, sau chiar un „regim popular“.

Adevărul acestui regim însă — un regim de hoarde — va trebui căutat în temnițele sovietice, în vasterle închisori, sau în câmpurile de deportare siberiene, unde gem înăbușite protestări ale celor 190 de popoare robite!

Astăzi însă, când alte rosturi par să se arate, ar fi să amintim poate aceleași cuvinte ale lui Panait Istrati:
— Tirani, cari sfârșinți viața!... Credeți că toate buzele pot fi înălțate? că toate conștiințele dorm? Și că niciodată un glas nu se va mai ridica în pustiu?...
Nu, nu! ceasul marilor judecăți, era inevitabil să vină... Conștiințele nu dorm... Lumea nu mai poate fi sugrumată de lanțuri!

Dar iată, — și a fost interesant să vedem — că a ajuns o simplă trecere prin lumea nouă de care n'a vorbit pentru că cei mai fervenți apolozi ai Sovietelor, să devină cei mai ireductibili adversari ai unui regim în care nu mai aveau cum să creadă!

Și iată mărturisirea lor. A visului frânt... A unei iubiri învinse!
Gide apare strivit, undeva, așteptând poate și astăzi nu știu ce alt comunism... Istrati, bunul nostru Istrati, atâtea de risipit se întoarce — vers l'autre flamme... Lumea lor nu era nicăieri. Era mai puțin la Soviete desigur!

„Dar există ea undeva? Și aceasta e întrebarea de cât fior care se ridică în pragul unei mari prăbușiri. Răspunsul, ni se pare că ar fi să-l cunoaștem demult — el ne înconjură din toate părțile și ne strânge. Primul nostru strigăt în viață, de durere a fost... Durerea asta nu ne-ar mai fi putut părăsi! Cu o mie de aspecte, câte poate să ne ofere viața, durerea noastră, răul nostru, cum ar fi spus Sfânta Theresa, e pretutindeni același. Este sufletul învins, — sau trupul istovit de sudori... Dreptatea atâtea de inaccesibilă! Sunt înegalitățile desigur, este apăsătoare muncă, tributul greu pe care-l plătim fiecărei clipe de viață! Ochiul deprimat al lui Gide, peste un port unde privea hamalii doborâți de povară... — Ei ridică aceste munci ca să poată trăi... ca să poată mânca!“

Era atât de trist...
Dar ce înțelegemă economie, sau ce aerian poem ne-ar fi putut desrobi? Nimic... Niciunul! Lângă tot strigătul crispat al lumii, care de atâtea ori nu renunță să se ridice, răsună parcă același vechi cântec inepuizat, același fatidic Nevermore al lui Edgar Poe, întințat corb așezat, întâmplător, pe umerii perfecte Zeițe de lămpiditate și înțelepciune.

Jocul nu s'ar putea sfârși! Soluțiile noastre sunt în el — nu în afară... Soluțiile noastre, atâtea câte se pot găsi!

Dar iată astfel aceste imposibile țări ideale, țări probabil, — ne-ar învăța Socrate — în care nu vom ajunge decât murind! Marea liberă, singura poate, — sufletul destăcut de obositorul tumult al cămării, ascensiunea lui în spațiile rezolvate... Omul altel nu s'ar putea liberal! Singur, niciodată n'ar izbuti... Cauzele sunt mai departe mult și cu mult mai adânci decât economia, decât administrațiile, decât birocrațiile noastre, — sau atunci tot răul lor se ridică din aceeași ireductibilă „mizerie“ care în noi se agită, și pe care astfel noi înșine n'am putea evita s'o trăim. Răul nu se departe de pământ... Și de aceea nici de noi nu s'ar putea despărți — decât atunci când ne va părăsi pământul! Jocul e fără scăpare...

Un strigăt dincolo de aceste margini însă, și dincolo de damnarea aceasta, nu poate fi pentru nimeni o crimă desigur... Deaceia lumea civilizată n'ar fi avut sens să ridice plătă împotriva Sovietelor, dacă ele ar fi vrut să fie strigătul acesta numai, — chiar terminat așa, într'o inevitabilă experiență ratată. Nu am acuza Sovietele de a nu fi putut să înfruntă o operă imposibilă. În definitiv atâtea strădăni ale lui Marx sau ale socialismului științific, ar fi putut, în principii lor, să semene cu străvechii vis platonicieni, sau cu tot ce au putut să compună vescurile de mai târziu, un Cabot, Saint-Simon, Fourier — cari, ei înșiși, cu alte umelte desigur, nu vor fi vrut totuși decât să deschidă aceleași invincibile porți. Să fi fost așa dar Sovietele un înșens falanster, epre aceleași inaccesibile zori... Am fi putut privi atunci tulburăți imensa experiență — chiar dacă o știam fără niciun destin!

Dar în locul unui liber poem de spații, sau al unui grav efort, Sovietele nu ne-au putut arăta decât un rănit de fiară. În uraganul confuz al unei Rusii meru aceeași, pe care am încercat s'o pricepem, nu s'au putut ridica decât otrăvite miazme, din cele mai sumbre regiuni ale vieții — și ele au devastat atâtea nădejdi, toate visurile de până azi! Inteligența a fost dezonorată, strivită — și omul, cel dintâi, s'a găsit învins. Umbra lui geme astăzi pe steele singuratică ca o arătare din altă lume, ca un plâns unanim al celor 190 de popoare robite — căcând Rusia ar fi trebuit într'adevăr să trăiască o fantastică, o destoievskiană aventură de eroare și de păcat.

Dar în felul ăsta Sovietele ne-au arătat poate mai mult... Omul nu se ridică singur — mântuirea noastră este secretul altor puteri! Nicio ridicare — niciuna, poate, alta decât în spirit — nu e permisă dincolo de cercurile care ne închid, dincolo de Ordine. Dar mai ales, niciuna nu trece fără s'o plătim cu grele dezastre — și acesta e drumul țării ideale pe care le-am vrut!

Dar astăzi, ne ducem, — unde? Unde mergem... O lume întreagă se luptă să împingă mai departe, în fundul Asiei, nopțile de totdeauna ale Rusiei! Și totuși, poate niciodată timpul nostru nu a fost mai confuz... Ca în Shakespeare, — mergem printre cețuri și aerul impur...

O lumină totuși, ar fi par'că imposibil să nu zărim! Noi o vedem străbătând chiar prin dezastrelle zilei de azi, ca acele fulgere care aruncă scilpiri pe cele mai întunecate ceruri...

Rusia cade demult — se prăbușește azi. Dar chiar din dărmăturile ei, se poate ridica un alt orizont și o nouă respirație a lumii. Umanitatea noastră va pricepe în sfârșit că sunt libertăți pe care nu le putem avea — și că mâinile noastre sunt prea mărunte, prea încărcate de pământ pieritor ca să poată făuri „Absolutul“! În locul unor „liberări“ incompatibile așa-dar, le vom căuta atunci poate mai bine pe cele reale. Și dacă jocul în care suntem prinși e implacabil, e fără scăpare, — în el atunci, așa cum am spus, va trebui să ne găsim, oricum, rostul și mângâierea tristelor noastre vieți.

Lumea geme de libertate... Mai arzător decât oricând, astăzi mai ales, ea nu renunță s'o vrea! Va trebui s'o căutăm atunci în posibilitățile vieții chiar — va trebui să găsim măsurile ei. E singura condiție, ca s'o putem avea.

Și acestea nădăjduim să fie zărilor noi, care se ridică prin săbile lumii de azi.

TOMA VLADSCU

Cu aceștia doi din urmă mai ales, cu Panait Istrati și Gide vom încerca să pătrundem în împărăția Țarului roșu — pe ei am vrea mai ales să-i lăsăm să vorbească. Devă ceiași pe cari i-am amintit dădeau Sovietelor o diletanță aprobare mai mult, — și Panait Istrati în schimb, și André Gide, erau comuniști fervenți, mărturisii, iar profesiona lor de credință, de atâtea ori repetată, a stănit fără în-doiă cel mai larg interes dela un capăt la altul al lumii.

Dar ce admirau ei și ce iubeau atâtea de pasionat? Trebuie s'o spunem dela început... În adeziunea dată Sovietelor toți acești deliranți ideologi nu făceau decât să proiecteze, pe îndepărtatul ecran bolșevic, firi spirituale pe care numai și le vedeau, imagini ideale proprii, — dar care la cea dintâi apropiere nu s'ar mai fi putut regăsi!

Panait Istrati ne-o spune în toate paginile cărții lui Vers l'autre flamme. André Gide își strigă pretutindeni — Rebur de L'U. R. S. S. — același zadarnic vis...

„Eram ferm convins, ne spune Istrati, că din punctul de vedere moral, din punctul de vedere al justiției elementare, dictatura proletariului nu lasă nimic de dorit și nu putea fi decât sănătoasă pentru că, dacă este foarte greu să creem confortul, nimic totuși, absolut nimic nu ne împiedică să fim drepti, onști!“

Și același cuvânt a fost al lui André Gide care va fi bătut la Soviete, ceva, probabil, din acest „absolut“ lucrat în laboratorul lui personal, o lume fără tranșării și fără „compromisuri“ — o lume „în-treacă“, — dar ce au găsit ei între aceste triste hotare, unde se așteptau totuși să întâlnească marea lumină?

— „Monstruoasă revelație!“ strigă Istrati...
Iar Gide, nu mai puțin, undeva, rămâne împietrit... „Cea mai mică protestare — în U. R. S. S. — cea mai neînsemnată critică este posibilă de cele mai reie pedepse, și de altfel imediat înăbușită. Și mă îndoașcă că în vreo altă țară de astăzi... spiritul să fie mai puțin liber, mai încovalat, mai fricos, mai aservit...“ „Frunțile n'au fost niciodată mai plecate“ — va spune el în alt loc.

Dar aici regimul întreg se definește și se rezumă — deși tot monstruosul lui încă nu fost epuizat! Există în Rusia sovietică această „linie“ de care atât Gide cât și Istrati nu încetează să ne vorbească. Și linia asta, însemnă cuvântul firului care nu poate fi în nici un fel discutat!

Ești obligat să trăiești, să crezi, să gândești, să judeci așa cum și se comandă — să fii „în linie“. În fiecare dăzimecăt Prawda aruncă peste popoarele Rusiei singurul cuvânt permis — și dincolo de el nimic nu mai este posibil. A fi pe „linie“, este groaza omului sovietic, este preocuparea lui de fiecare minut — dacă vrea să evite Siberia sau muncile forțate care, ne spune Istrati, sunt simple condamnări la foc.

Cu acest regim, se înțelege, nesfârșitele milioane de oameni au putut fi păstrate în tradiționala lor ignoranță. Un student îl întreba pe Gide, de pildă, dacă mai sunt metropolitane altundeva decât în Rusia — și atâtea alte întrebări, atâtea alte răspunsuri deconcertante pe care ar fi greu să le mai amintim.

Dar pe această „linie“ se ridică tot complexul de teroare și crimă al Moscovei.
Delațunea care pândește din umbră... Și este acest pictor care enunțând absurde teorii estetice în haoul unui hotel, se va urca mai târziu în camera lui Gide și-i va spune: „Și eu cred ca D... dar, jos, eram ascultat!“

Justiția din care n'a mai rămas decât o dezolată umbră... Este acest Russakov pe care Panait Istrati îl arată lumii — și ca el „sunt mii“ în tot cuprinsul Rusiei, trimiși la temniță sau la moarte fără apărare și fără păcat. Este vosta minciună a regimului în sfârșit — și este teroarea care zdrănește conștiințele, acoperă și face să tremure totul. Sunt aceste zeci de mii de condamnați la munci forțate, fără să fie hrăniți — dar și fără să li se plătească munca. Sunt ocele de ger, temnițele adunde, — și este toată scara de torturi a acestei ohlocrii care a pretins să fie un Stat și a crezut să reziste lumii!

„Cum să iertăm, întreabă Istrati, pe aceia cari, ridicându-se din sânul acestui popor, se proclamă elita lui, își impun salarii limitate pentru ochii lumii, dar acaparează, înăbușe, zdrobesc, fură, violează,ucid, în tăcere!“

Adăpostul

Treizeci de minute într'un adăpost

— Reportaj din timpul unui atac aerian —

In toate bisericile se fac rugăciuni pentru biruința oștilor crucii și pentru odihna celor căzuți la luptă.

Și în timp ce rugăciunea urcă spre cer, sirenele vestesc apropierea dușmanului.

Ceasul pare cu dinadinsul a-les pentru a-i afla pe credincioșii laolaltă.

Dar nici o biserică nu se deșartă.

Cei tari în credință, rămân pe locurile lor. Numai întârziții cari n'au mai încăput înăuntrul, își caută refugiu în adăposturile din vecinătate.

Așa fac și eu.

Cu noi odată, vin de pretutindeni, cei surprinși de alarmă de străzile apropiate. Vin mereu, tropotind pe treptele ce coboară în adăpost, împinși de la spate de năvala celor din urmă.

Și adăpostul se umple de larmă.

Tăcutul sirenei, se aude aci, în adăncime, mai îndepărtat...

Curând se stinge cu totul.

Dar vocile se învâlmășesc tot mai multe, între pereții proaspăt văruți și între stâlpii cari susțin planșeul de beton al subsolului.

Adăpostul a devenit astfel o imensă cutie de rezonanță în care toate vorbele coboară din înălțime cu ecouri, când grave, când strident — ca și cum fiecare dintre cei de față ar încerca să înăbușe glasul vecinului, apăsându-i palma peste gură, ca într'o joacă de copii.

Întă însă că peste câteva clipe, o voce domină toată larma.

— Tăcere... Nu mai vorbește nimeni. Adăpostul n'are ventilație. Dacă vorbiți, consumați aerul și vă înăbușiți. Nu mai vorbește nimeni.

Și în adevăr, ca la semnul unei baghete magice, toată lumea amuțește. Se lasă o tăcere grea, apăsătoare. În tăcerea aceasta deslușim o melodie liturgică. E corul bisericicii din apropiere, unde slujba religioasă continuă.

Cățiva și-au scos batistele să se ștergă de sudoare. Femeile se pudrează pe furiș. Iar cei cari simt deodată — pentru că li s'a spus — că adăpostul e lipsit de aer, își fac loc spre eșire ca să poată respira mai în voe. Dar același voce nemiloasă, îi alungă:

— Nu urcați scara. Nu înaintați nici pe culuar. Deasupra, e curtea interioară. Dacă pică o bombă, vă face praf. Numai în subsol aveți planșeu de beton și 8 etaje suprapuse. Nu e mai bine să fiți în siguranță?

Întrebarea își află imediat răspuns în graba cu care cei vizăți se întorc în subsol.

Privesc în jurul meu.

Lumina, așa cum cade pieziș de undeva, proiectează pe ziduri, umbrele celor ce s'au înghesuit dincolo de stâlpi. Umbrele acestei mulțimi nevăzute, alcătuesc un decor viu în jurul celor ce stau nemiscați în plină lumină. Adăpostul pare astfel, la prima vedere, populat doar de câțiva oameni și de nenumărate fantasmă cari încet, încet, prind glas și încep să vorbească în șoaptă:

— Nu credeți că omul ăsta care se răstește la noi, ar putea fi mai politic? Cine o fi?

— Probabil că e șeful adăpostului.

— Dar de unde, e o voce din mulțime.

— Tăceți din gură d-lor, nu e voe să vorbim. Consumăm aer.

— Fiți serioși. N'o să stăm aici până mâine.

— De unde știi d-ta?

— Aviatorii noștri ce păzesc? O să vedeți ce iute îi pune pe fugă pe ruși...

— Dar dacă...

— Sigur, s'ar putea întâmpla să...

— Ce să se întâmple d-le, ce să se întâmple?

— S'ar putea să vie mai mulți decât până acum.

— Ei și? Să poftescă...

— Nici așa să n'o luăm. Războiul e războiul. Nu fug toți rușii...

— Așa e adevărat, unii merg înainte de frica celor din urmă.

— Am auzit că atunci când își părăsesc pozițiile, rușii lasă de pază soldați îngropați până la subțiori, ca să nu se poată clinti de lângă mitraliere.

— Cum, îngropați de vii?

— Da, ca să fie „curagioși” până la moarte.

— Și discuția ar continua pe tonul acesta, dacă o bubură surdă, n'ar cumna-o brusca.

Dar tăcerea nu durează decât o clipă.

Cineva întreabă:

— Ce o fi fost?

Și răspunsurile vin de pretutindeni, pe toate tonurile:

— O bombă...

— Anti-aeriana.

— Tunurile noastre...

Și o voce care explică femelește:

— Nu, maică, am lovit eu cu cotul în ușa asta de fier.

Unii râd, alții respiră ușurați. Numai o domnișoară care a stat până acum ghemuită lângă stâlp, isbucnește:

— Asta e nesimțire. De ce nu stați locului?

Domnul care fumează picior peste picior, pe banca din fața mea, intervine:

— Ce să-i faci d-ră? Se întâmplă...

Răspunsul e neașteptat.

— Foarte rău d-le. Într'un adăpost colectiv nu face fiecare ce vrea. D-ta, de pildă, nu știi că fumatul e oprit?

Câteva voci încearcă să protesteze, dar ripostează cad acum din plafon, ca grindina:

— Are dreptate.

— După ce că n'aveam aer...

— Fum de țigare ne mai trebuie.

— Ah, bărbații ăștia!

— Nu, d-ră... Nu fumează decât dumnealui.

— De ce fumează?

— Să nu mai fumeze...

— Să nu mai fumeze nimeni.

— Smulgeți-i țigara din gură...

Omul svărlise imediat țigara, dar cei cari protestează acum, nu'l pot vedea...

— Ah! — spune suspinând o dudue cu ochii visători — nu mai sunț cavaleri.

Și un bătrânel cochet, cu infățișarea de fost „cavalerist”, îi ține isonul:

— Aveți dreptate, scumpă d-ră... Nu vedeți?... Până și războaiele... Înainte... Pe vremea cruciaților, de pildă...

— Bărbații singuri duceau lupta. Ei singuri purtau și armura și lancea... Ei singuri înfruntau pe dușman. Femeile și copiii, rămăneau acasă în pază bună și în siguranță... Pe timpurile acelea eroice, pe când mureau numai bărbații...

Dar elanul cavaleresc al „cavaleristului” fără armă...

— Eu știu alta mai bună — se laudă cineva — Eu dacă vreau să mănănc bine într'o zi și n'am parăle, întru dimineața în cea mai mare cafea și comand o cafea cu lapte, cu frișcă, cu unt, cu miere, și cu 4 chifle. Mănănc tacticos, cer ziarele, citesc... și aștept până sună alarma. Apoi, plec grăbit fără să plătesc.

La prânz mă duc la cel mai mare restaurant. Bine înțeles că nu mănănc menu fix. Cercetez lista atent. Aleg tot ce e mai bun și mai scump. Beau o sticlă de vin infundat, mănănc tacticos, cer ca-

mură, fără lance și, probabil, fără cal, e întrerupt de intervenția femeiei care isbise adineauri în ușa de fier... De data asta, „lovitura”, are un efect mai vesel:

— Lasă maică... de ce să moară numai bărbații? Nu sunt destule femei pe capul d-stră? Cinci, șase, pe unul singur... Să mai moară și ele. Să nu mai vă răsfățați atâta.

Nu văd răzând nici o femeie, deși „soluția” bătrânei mucalite ar fi, poate, vrednică de luat în seamă. Sau, se gândesc prea serios la ea? Bărbații fac haz, măguliți de „rezistență” ce li se atribuie.

Dudua visătoare, face acum confidențe unei fete îmbrăcată băeștește și care n'a lepădat ochelarii de soare, nici în umbra adăpostului.

— Sunț nenorocită, dragă. Aveam întălnire cu el la 11. Am întârziat 10 minute și m'a prins alarma pe stradă. Crezi c'o să m'aștepte?

Pe scară se aude iar gălăgie. Un domn ține morțiș să urce până în ușa adăpostului și caută să-l convingă pe intendent:

— Lasă-mă d-le să trag cu urechea o leacă. Eu le cunosc avioanele după zbrănit.

Și vă spun dacă sunt de ale noastre, ori sunt rusești...

— Mi-e o foame groznică — se vâetă o doamnă.

— Nu e nici 12 — îi răspunde alta.

— N'am bătut decât o cafeluță dimineața. Ce păcat că adăposturile astea nu sunt amenajate cu câte un bufet, să găsești ceva de mâncare.

— Și mai cu seamă de băut — completează o voce de bas.

Într'un colț, doi inși, discută afaceri:

— Cât zici c'a fost ieri „Astra Română”?

— 1300.

— Cred că mâine urcă la 1325—1330.

— Dar cu asigurările, cum stai?

Rostogolind, cu un sgomot asurzitor, niște lădițe ingrămadite într'un ungher, o nălucă roșcată și zbrănită, traversează miolrând adăpostul și pierce gonită de propria ei spaimă.

Se înțelege însă că zgomotul și fuga pisicii, au smuls cel puțin trei țipete din gătlejurile asistenței feminine. Trei note înalte și oredincios repetate de ecoul subsolului.

Conversația ce urmează, se arată instructivă:

— Știi țigara e sunetul cel mai sinistru?

— Ce mai întrebă? Sunetul sirenei de alarmă. Noaptea mai cu seamă.

— Dar cine-mi poate spune cu ce seamănă șuerăturile acestea?

— Cu vactele omenesti...

— Cu mugetul mării...

— Ba, mai de grabă, cu țiuitul geamandurii, când vestește furtuna.

— Ba cu urletele unei haită de lupi.

— Să vă spun eu ce e seamănă: Cu miolrăturile coitoilor cari își cheamă, ori își ceartă iubitele pe acoperișuri.

Din toate lighioanele pământului, pisica are glasul cel mai sinistru.

E lucru dovedit științific. Și atunci — înțelegeți? — sirenele trebuie să imite sunetul cel mai sinistru.

fea, țigări... și aștept să sune alarma...

— Dar dacă nu sună? întrebă cineva...

— Sau dacă sună, când abea cercetezi lista? — întrebă altul.

Interogatoriul se întindește:

— De unde poți ști când vin rușii?

— Ești cam suspect domnul meu. Nu cumva ești în corespondență cu Stalin?

— Pe câți chelneri i-ai păgubit până acum?

— Unde iei masa de seară? Nu faci semnala luminoasă dela vre'o foreastră?

— Stați nene — isbutește să îngâne „inculpatul” — că am glumit.

— Nu mai spune — isbucnește, răzând în hohot, unul din grămadă.

Pe scară se aude iar gălăgie. Un domn ține morțiș să urce până în ușa adăpostului și caută să-l convingă pe intendent:

— Lasă-mă d-le să trag cu urechea o leacă. Eu le cunosc avioanele după zbrănit.

Și vă spun dacă sunt de ale noastre, ori sunt rusești...

— Mi-e o foame groznică — se vâetă o doamnă.

— Nu e nici 12 — îi răspunde alta.

— N'am bătut decât o cafeluță dimineața. Ce păcat că adăposturile astea nu sunt amenajate cu câte un bufet, să găsești ceva de mâncare.

— Și mai cu seamă de băut — completează o voce de bas.

Într'un colț, doi inși, discută afaceri:

— Cât zici c'a fost ieri „Astra Română”?

— 1300.

— Cred că mâine urcă la 1325—1330.

— Dar cu asigurările, cum stai?

Rostogolind, cu un sgomot asurzitor, niște lădițe ingrămadite într'un ungher, o nălucă roșcată și zbrănită, traversează miolrând adăpostul și pierce gonită de propria ei spaimă.

Se înțelege însă că zgomotul și fuga pisicii, au smuls cel puțin trei țipete din gătlejurile asistenței feminine. Trei note înalte și oredincios repetate de ecoul subsolului.

Conversația ce urmează, se arată instructivă:

— Știi țigara e sunetul cel mai sinistru?

— Ce mai întrebă? Sunetul sirenei de alarmă. Noaptea mai cu seamă.

— Dar cine-mi poate spune cu ce seamănă șuerăturile acestea?

— Cu vactele omenesti...

— Cu mugetul mării...

— Ba, mai de grabă, cu țiuitul geamandurii, când vestește furtuna.

— Ba cu urletele unei haită de lupi.

— Să vă spun eu ce e seamănă: Cu miolrăturile coitoilor cari își cheamă, ori își ceartă iubitele pe acoperișuri.

Din toate lighioanele pământului, pisica are glasul cel mai sinistru.

E lucru dovedit științific. Și atunci — înțelegeți? — sirenele trebuie să imite sunetul cel mai sinistru.

— Ați auzit? — întreabă deodată, răgușită de spaimă, domnișoara care nu poate suferi sgomotul.

Toată lumea ascultă încordată, cu respirația oprită. Nu se aude nimic. Ba da. În biserică de alături slujba religioasă continuă. Glasul preotului se înalță limpede și puternic. Rugăciunea răzbate prin ziduri, ca o dojană pentru cei cari nu sunt acolo îngenuchiți în fața altarlui. O femeie își face cruce. Alta murmură o rugă neuzită. Încerc să deslușesc vorbele. O privesc mai bine. Ochii îi sunt plini de lacrimi... Suspînă. Aude pe cineva, lângă urechea mea:

— E o refugiată din Cernăuți. Și eu sunt refugiată. Poate se îndură Dumnezeu de noi să ne întorcem acasă...

Acasă, acasă... Poate se îndură Dumnezeu...

Rugăciunea e acum, parcă, pe toate buzele.

Adăpostul s'a umplut pe neașteptate de figuri noi. Din toate colțurile se ivesc oameni cari pe dată ce pășesc în lumină, se recunosc și se îmbrățișează. Asist la această impresionantă regăsire care înfrățește atâtea nădejdi, cu sentimentul că sunt părtași la un miracol. Hruba aceasta care ne fereste de ochii și de bombele dușmanului, nu amintește oare locurile de închiniune subpământene ale întâilor creștini? Nu ne ascundem și noi de privirea păgânilor? Colo, afară, se înalță cu turlele strălucind în soare, bisericile în care n'au mai încăput cei din jurul meu. Pricep că umblase svon pentru adunare în biserică aceasta, între toți refugiații. S'au revărsat nenumărați, din toate părțile orașului — și au umplut biserică, nerăbdători să se afle unii pe alții și să se roage laolaltă. Unii s'au regăsit acolo, alții se regăsesc aici, cu același gând de întoarcere la vetrele și la icoanele părăsite. Și același gând îi face acum pe cei de

— Și mai cu seamă de băut — completează o voce de bas.

Într'un colț, doi inși, discută afaceri:

— Cât zici c'a fost ieri „Astra Română”?

— 1300.

— Cred că mâine urcă la 1325—1330.

— Dar cu asigurările, cum stai?

Rostogolind, cu un sgomot asurzitor, niște lădițe ingrămadite într'un ungher, o nălucă roșcată și zbrănită, traversează miolrând adăpostul și pierce gonită de propria ei spaimă.

Se înțelege însă că zgomotul și fuga pisicii, au smuls cel puțin trei țipete din gătlejurile asistenței feminine. Trei note înalte și oredincios repetate de ecoul subsolului.

Conversația ce urmează, se arată instructivă:

— Știi țigara e sunetul cel mai sinistru?

— Ce mai întrebă? Sunetul sirenei de alarmă. Noaptea mai cu seamă.

— Dar cine-mi poate spune cu ce seamănă șuerăturile acestea?

— Cu vactele omenesti...

— Cu mugetul mării...

— Ba, mai de grabă, cu țiuitul geamandurii, când vestește furtuna.

— Ba cu urletele unei haită de lupi.

— Să vă spun eu ce e seamănă: Cu miolrăturile coitoilor cari își cheamă, ori își ceartă iubitele pe acoperișuri.

Din toate lighioanele pământului, pisica are glasul cel mai sinistru.

E lucru dovedit științific. Și atunci — înțelegeți? — sirenele trebuie să imite sunetul cel mai sinistru.

povestește găfăind celor ce l-au înconjurat și îl năucesc cu întrebările:

— Când ai venit?

— Pe unde?

— Știi ceva de mama?

— Mi-ai văzut casa?

Omul pare stingerit de curiozitatea concetățenilor lui. Am impresia că până acum câteva clipe, a stat pitit într'un colț, ca să nu fie recunoscut.

— Lasă d-le avocat — zice un ins cu figura blajină — că ț-i-oi croi eu un costum nou, nou, și ț-i-oi (rece frumusețea la cont, lângă celelalte.

— Bine... mulțămesc — îngână „avocatul” descoperit de croitorul îngăduitor.

— Dar, pentru Dumnezeu, unde ai fost până acum? De unde vii în halul ăsta? — insistă cineva din grup.

„Avocațul” îi privește pe toți pe rând, de parcă fiecare ar învia acum din morți. În ochii lui stăruie umbrele unei coșmar care-și falfăie încă amintirea întunecată. Apoi, privirea i se oprește sticloasă asupra unui bărbat uscățiv — și cuvintele i se adună greu pentru o lungă spovedanie.

— Iți... aduci... aminte... d-le Profesor?... Noi... d-ta și cu mine... n'am fost prieteni niciodată. Ne-am ciocnit de multe ori. Iți aduci aminte? M'ai acuză că vreau să mă îmbogățesc pe spina muncitorilor. Că altfel pentru ce aș activa în partidul lor? Ți-am răspuns că munca e singura disciplină cu adevărat creatoare și singurul capital asigurat împotriva falimentelor. Eram convins că adevărul e de partea mea.

Dar câtă dreptate aveai d-ta să mă mustră: „Gândiți bine”, îmi spuneai, „dar acționezi greșit. Ce rost are îndemnul la grevă, dacă munca e singura disciplină cu adevărat creatoare? Oamenii trebuie deprinși cu această disciplină.

„Cine iubește pe muncitor”, nu trebuie să-l învețe să „stea cu brațele încrucișate.

„Nici mîntea intelectualului”, nu trebuie lăsată să lenesască.

Și prevederile d-tale s'au adevărit. Rând pe rând poarele cari își sleiau vigoarea în certuri fără noimă și își împuținau producția din pricina grevelor, trebuiau să se plece în fața celor vrednici și tari.

D-ta, te țineai zdravăn. Neabătut de nici un îndemn. Neînrolat în nici un partid. Iți cinsteai părinții și biserică. Eu nu mai aveam părinți, nu-mi simțeam nici o rădăcină în pământ. Mă turbura orice lozincă nouă, orice zvon de mai bine. Era în mine o curiozitate, o sete nesățioasă de „alteceva”, de fărâmurii necunoscute, ideale... Sau, poate, era numai setea de adevăr... Nu știu.

Și pe la noi se luau la harță „ideologiile” se încăreau frații între ei și picau mulți, îndărjind mai tare pe cei de un crez. Eram un singur neam cu felurite credinți. Fiindcă adevărata credință, aceia care ne făcea una pe toți, se mărturisea cu sfială spriată de zgomot, înfricoșată de gesturi fanatiche și săngerose. Și atunci peste toate așteptările și nedumeririle mele, a căzut, ca un trzănet, vestea că vin rușii. Primul îmbold a fost să plec și eu ca toți ceilalți cari se rupeau cu greu de pământ, de case, de morminte și de amintiri. Eu n'aveam de ce să mă rup. Nu mă simțeam legat de nimic.

Și-am rămas.

Să dau piept cu „marea necunoscută”, cu regimul cel mai ponegriț și mai lăudat, să fiu părtaș la neasemănata experiență începută de Lenin. Să-mi dau seama, eu însumi, la ce prefaceri e su-

pus omul, într'o țară care vrea să fericească lumea, cu propria ei fericire...

Mircea Streinu: Drama Casei Timoteu, roman

Dacă în acest număr al revistei, închinat Bucovinei și Basarabiei recucerite, ne-am propune să facem o prezentare a scriitorilor dăruți de Provinciile, lui Mircea Streinu i-am acordat o atenție specială, între altele și pentru că ne-am găsi obligați să folosim lucrări de acest autor, în documentarea de care am avea nevoie. Volumul autentic, „Poetii tineri bucovinieni”, tipărit de „Fundatiile regale”, ne-ar orienta într'adevăr, mai fidel decât orice alt studiu istoric sau critic.

I se recunoaște lui Mircea Streinu meritul de animator literar, pe care nu-l are niciun alt scriitor de vârstă sa, bucovinean sau din altă latură a țării.

Iată pentru ce cronica despre ultimul său roman, „Drama Casei Timoteu”, apărut în preajma datei de 22 Iulie, o considerăm ca un prilej de omagiu al Provinciilor printr'un autor reprezentativ. Că temperamentul lui Mircea Streinu răsfrânge un moment literar, ne silește de altminteri s'o afirmăm însăși mărturisirea din postfața pe care romancierul a socotit-o indispensabilă la „Drama Casei Timoteu”, spre a oglindi starea de spirit a oricărui scriitor refugiat. Și sub acest raport, al suferinței refugiuului, Mircea Streinu procură documente, astfel că dela el așteptăm romanul tragiciei experiențe îndurate de generația noastră. Firește, curmarea coșmarului și bucuria de astăzi, sunt elemente emoționale ce vor fi deasemeni consemnate.

Pentru a exprima în linia amplă a romanului aceste experiențe de limite adânci, Mircea Streinu posedă talentul trebuincios, dar mai presus de talent, voința de a coordona și fixa exigențele, cu autoritate. Accentuând voința de reprezentare, subliniem un merit recunoscut, bănuim, și de confrășii excelenți ca Traian Chelaru, Iulian Vesper și George Drumur.

Mărturisirea din postfața la care ne-am referit, poartă o notă polemică ce se cuvine să o notăm. Un literat cu velleități conducătoare, este un optimist adică un adept al normei „scrieți băieți”, și în consecință, un adversar temperamental al ezitărilor critice. Soarta cărții la discreții publicului cititor îl interesează mai mult decât recunoașterea calității ei de către confrășii. Acestora

le-ar reveni datorita de a ajuta circulația operii în masa cititoare, creind astfel solidaritatea de breaslă. De acord în principiu. Dar Mircea Streinu nu trebuie să uite că optimismul său vine dintr'un prisos de energie pe care nu-l au alții. Astfel explicăm rezistența de care se plânge că i-a mărit amărăciunea refugiuului: „Atunci voi, care nu înțelegeți această, fiindcă vi-i capul plin de cancanuri, de bărfeli și invidii meschine, de ce nu mă lăsați în pace?” (pag. 367). Părerea noastră este totuși că romancierul exagerază cu navitate, căci, în orice caz, plusul său de energie dominatoare lămuurește totul: adversitatea se știe, este un omagiu al valorii.

Cum se situează prozatorul prin „Drama Casei Timoteu”? Înaintea altor observații, evidențiem năzuința de creație majoră. Spre a produce impresia unui desicțin tragic la care participă personagiile, autorul înlănțuie în timp patru generații. Străbunicul Inochent Timoteu este executat pentru vina de a-și fi ucis părințele. Plăcău dintr'un sat bucovinean, asasinul lămuurește cum a ajuns la crimă, în chip necesar: „L-am ucis, fiindcă am luptat cu diavolul. — Iată, v'am spus taina. Și de aici, începe altă taină, pe care n'o pot spune, fiindcă n'o știu. Fiindcă nimeni nu poate ș'o știe. Nimeni!” (pag. 20). Altă precizie n'avem asupra motivului „tragic”. Bănuim însă că e vorba despre satanismul ambiției, — cum reiese din desfășurarea acțiunii cărții pe mai multe decenii. Eroul central al cărții e Maftei Timoteu, născut în ajunul execuției. Mama acestui copil predestinat, e o verișoară, cu care condamnatul a avut legături de dragoste și pentru care probabil și-a ucis tatăl.

Maftei crește de pripas, ceea ce nu-l oprește, când ajunge un flăcău plin de vigoare să-și pună în gând ș'o cucerească pe Zanchira, nevasta țăranelui chiabur la care hărăgătește. Din dragostea lui cu Varvara, o „hargată” tânără, se va naște un copil. Varvara are un frate care cere lui Maftei ș'o ia de soție. Maftei răvnește însă avuția Zanchirei, și la obligația de a se căsători cu Varvara, răspunde omorând pe fratele acesteia. Dând crima pe seama unui accident, scapă fără pe-deapsă și isbutește să se că-

omenești, e cea mai renumită și cea mai linguișită. Oamenii aceștia, bogăți peste măsură, nu fac altceva decât să cheltuiască banii pe care nu l-au agonisit ei înșiși, să se arunce în vârtejul plăcerilor. De aceea caută să vâneze necințat impresii noi, nelincercate, aventuri senzaționale; de aceea clădesc palate, aruncând mii de dolari pe baluri și sberbi; de aceea gonesc cu automobilul prin toată țara, colindă lumea în iah-turile și trenurile lor. Lumea pe care a descris-o Upton Sinclair în paginile crude de adevăr ale „Metropolei”, sunt pagini rupte din haosul vieții new-yorkeze, din agitația stearpă cât mai mulți bani; femeile trândave n'au altă inolețnicie decât să desfășoare un lux nebun, femeia care izbutește să risipească averea cea mai mare și să nimicească cât mai multe vieți

sătorească cu Zanchira, după moartea soțului acesteia. Murind și bogătașa, stăpân pe avere, se întoarce la Varvara. Copilul lor Anton e dat la școli și prin el Casa Timoteu face trecerea spre averghezie, deși odrasla nu avea mare vocație pentru carte. În schimb, nepotul Filip se dovedește a fi excepțional dotat și ajunge profesor universitar. Dar, calitățile spirituale ale strănepotului spânzuratului, închid în mod curios ciclul tragic.

În calea lui Filip se ivesc două femei: una din înalta societate, care se îndrăgostește de el și ar fi fericită să-l aibă soț, și alta de obârșie asemănătoare cu a lui. Rafinatul cărturar, fuge de prima și se îndrăgostește în schimb de Lalea, care îi refuză iubirea, preferând să fie nevasta unui fierar, pentru a ajunge apoi o desfrănată. Se anunță desnodământul dramei, în care Maftei Timoteu, fiul spânzuratului, joacă tot timpul rolul important. Bătrânul, cunoscând sângele neamului, încearcă ș'o cucerească pe Lalea cu bani. Dar eroina a-aceasta bizară respinge cu dărzenie orice propunere, mărturisind un dispreț fără leac pentru „delicatul” intelectual. — „Lalea, spune-mi de ce nu poți face nimic pentru Filip? Trebuie să fie o cauză. Dacă o v'ou cunoaște, o voi putea înlătura. — Nu știu care este cauza. — A-

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

tunci, într'adevăr, că totul nu mai are nici un rost. — Imi pare foarte rău”. Bătrânul se uită lung la ea și văzu că este sinceră. — Lalea: Păcat că nu ești nora mea. În-tăi, și-aș trage o mamă de bătaie, și, pe urmă te-aș săruta. Așa însă te urăsc. Tu-mi pierzi neamul, femeie. Dacă nu erai tu, Filip nu se înfunda în mocirlă... Ai un omor pe suflet, femeie... Ai ucis un om din neamul Timoteilor. Știi tu ce'nseamnă asta? — Neamul Timoteilor e un neam puternic. De ce se lasă ucis de o biată femeie? Filip ar trebui să lupte împotriva mea. O femeie se cucerește prin luptă, nu prin vâlcăreli” (pag. 256). Filip se sinucide și bătrânul fărăn, rămas singur în scenă, exprimă astfel concepția cărții d-lui Mircea Streinu:

„Totul a purces dintr'o luptă cu diavolul. În-tăi diavolul a biruit pe om; apoi a venit Filip și diavolul a fost răpus. Cum de nu m'am gândit la început la aceasta? Din Inochent a pornit răul, dar din sâmbânța lui, în Filip, mântuirea. Acuma înțeleg totul... Spui lucruri cumplite, totuși se pare că ai dreptate”. (pag. 309).

Lasăm lectorului libertatea de a urmări semnificațiile tragice din această dramă a Casei Timoteu. În ce ne privește, credem justificată afirmația că autorul a năzuit o amplă creație. Cartea se citește cu interes ceea ce probează că au fost înlăturate dificultățile desfășurării unei acțiuni pe o întinsă perioadă de timp. Aprecieri deasemeni intenția de a trece din planul concret, în cel spiritual, prin semnificația ce se desprinde din minunea vindecării de orbire a bătrânului Maftei: „Andrii, mi se pare că văd. Văd!... Măine vreau să ies la arat, măi Andrii”. (pag. 310). Astfel, cartea este o pledoarie a sănătății neamului de țărani. Și indicul al maturizării viziunii romancierului.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

CANTECE NOI

Literatură și numai atât

Un foarte ciudat aspect al corespondențelor poetice pe care le primim pentru aceste pagini, este acela al legăturii dintre literatură și... bună-tate. Ba mai mult decât atât, nu ne sfim a spune că aceste „cazuri” foarte ciudate ne-au pus pe gânduri din cauza totalei lipse de conștiință artistică de care dau dovadă unii dintre tinerii scriitori, unii — puțini — e drept. Dar pentru ilustrarea unei mentalități, cât și pentru stabilirea unei linii de demarcație între aceste două realități, care privesc din punctul nostru de vedere, nu au nimic comun, o discuție nu credem că ar fi inutilă.

Iată de pildă scrisoarea unui foarte tânăr poet care în-spre sfârșit spune cam următoarele: „vă implor publică-mi cel puțin o poezie, chiar dacă nu o găsiți perfectă, deoarece în felul acesta ați fi pentru mine un mare binefăcător”. Alții, fără a-i mai cita, ne roagă să-i publicăm neapărat și încă „în primul număr al revistei”. aducându-ne ca argument faptul că sunt bolnavi în sanatoriu, că i-a părăsit subita sau că ar vrea să treacă examenul de corigență, impresiionând pe profesor. Credem că nu mai e nevoie să cont-nuăm cu exemple sau să adăugăm că absolut toate producțiile care însoțesc aceste epistole, sunt lipsite de orice valoare și că de multe ori a-torii nu cunosc nici cele mai elementare reguli de ortografie.

Analizând argumentele pe care ni le pun înaintea unii poeți din această „categorie”, trebuie să mărturisim că din punct de vedere al simpatiei dela om la om, avem pentru ei tot respectul, toată considerația. Căci de bună-seamă, e un lucru foarte trist să fi bolnav sau să fi părăsit de-o domnișoară și e înfloritor să rămâi corigent la limba română. Dar, pentru

Dumnezeu, oare ce au comun toate aceste accidente cu să-raca literatură? Suferințele pe care le-am înșirat mai sus, nu au înnoțat cu nimic strofele poezilor, durerea nu răsună mai pură în nici un vers, așa că nu vedem cu ce justificare am putea să dăm la lumină poeziile lor, adm-lând chiar că am fi dispuși să le facem „un bine”. Dar aspectul adevărat al problemei nu e acesta; publicându-l nu le-am face nici un bine, ci numai un mare rău, deoarece i-am expune unii ridicol care fiind public, ar fi cu atât mai grav. Credem că am reușit să convingem pe cetitori că în toate poeziile pe care le-am tipărit în aceste pagini, noi nu ne-am condus decât după valoarea lor literară — singurul criteriu valabil pentru judecarea unei opere de artă. Deaceia, să nu se supere mahniiții noștri corespondenți — ci să înțeleagă im-pasul... omenesc în care ne pun cu sfășietoarele lor mesagii.

„Ne-am adunat în acest colț ca să pornim împreună la un drum de-a căruia tulburătoare frumusețe nu ne dăm încă seama cu toții. Poatecă de-aceia unii dintre noi fac apel la cu totul alte criterii de selecție decât cel pur estetic. Gata suntem să ne în-tristăm cu toți decepționații cari ne scriu, însă nu suntem deloc gata de a-i publica, deoarece în primul rând ne-ar lua-o în nume de rău poeziile de real talent, care în fiecare săptămână își dau un rendez-vous liric în acest loc. Așadar, să nu se uite: literatură și numai atât!

ȘTEFAN BACIU

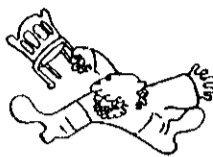
N. B. — Câte un cuvânt, celor ce ne-au cerut răspunsuri la „poșta redacției”. Iomara: Nu. Veseolod Topor: Ceva, da! Mihai Pravăț: Idem Remus Drăgan: Nu, încă nu.

ETCETERA...

DISTRACȚIE

Grigore Vasilcu Birlic este unul dintre actori cari s'au specializat într'un anumit gen de roluri. Astfel, pe scenă, el apare întotdeauna sub înfățișarea unui cetățean cumsecade, dar teribil de agitat și zăpăcit. Să nu credeți însă că în viața de toate zilele, omul Grigore Vasiliu se deosebește prea mult de actorul Birlic.

Această întâmplare petrecută zilele trecute, vă poate dovedi că avem dreptate.

Se adunase într'o dimineață, în fața Teatrului Comedia — rețineți, acest amănunt, el fiind foarte important, — un adevărat carré de ași ai comediei românești: V. Maximilian, Timică, Fotino și — bine înțeles — mereu agitatul Birlic, director — de altfel — al Teatrului Comedia. Șueta era în toi, când micul actor cu nasul mare l-a întrebat, peltic, pe Maximilian:

— „Vrei să-mi spui, nene Max cât e ceasul?”

— „E 12 și jumătate”.

De-odată Birlic a îngăbenit și a exclamat:

— „Aoleu, am întârziat. La ora 12 și jumătate trebuia să fiu în fața Teatrului Comedia!”.

Repetăm: acțiunea se petrece în fața Teatrului Comedia.

IN ADAPOST

Ziarele au anunțat că prima victimă a intențioanelor atacului aerian rusești asupra Capitalei, a fost un bătrân evreu care, acum vreo trei săptămâni, a murit de frică, într'un adăpost.

Ceea ce l-a făcut pe un cunoscut humorist să constate:

Poeții — și mai ales cei tineri — suferă de diverse manii, unele mai amuzante decât celelalte.

Astfel, unii dintre ei, grăsuți și teribili de sănătoși, sunt convingși că suferă de tuberculoză, lucru pe care de altfel (în neapărat să-l dovedească în poeziile pe care le scriu și

— „Teribilă mat e și uprișul ăsta iudaic, domnule. Sunt convins că jidanul ăsta a murit ca să se asigure în contra evenimentelor ataceuri viitoare. A vrut să nu mai aibe vreo grije.”

Cititorii cu memorie bună își vor aminti, pe semne, de articolele pe care le scria un tânăr gazetar — sunt vreo trei ani de-a-tunci, — înjurându-l mereu pe un foarte cunoscut și talentat romancier al nostru.

Cei cari cunoșteau natura irascibilă a scriitorilor noștri erau foarte surprinși de faptul că romancierul insultat în articolele tânărului gazetar, nici nu se gândea să răspundă prin vre-un articol, tuturor acelor injurături mai mult sau mai puțin grosolane.

Ceea ce l-a făcut, de altfel, pe un prieten al romancierului să-l întrebe odată de ce nu încearcă să-l pună la punct pe tânărul obrăznic.

Atunci bătrânul romancier a zâmbit și a răspuns:

— „Tot ce-aș putea răspunde tânărului acela, e cuprins în trei cuvinte”.

Și, luând un toc de pe masă, romancierul a așternut pe o bucată de hârtie un singur rând:

„Eu sunt luna!”.

— „Și ce'nseamnă asta?” s'a mirat, pe bună dreptate, prietenul.

— Păi nu știi că doar câinii latră al lună?”.

MANII

Una dintre fotografiile a fost, de altfel, expusă într'o cunoscută librărie.

Timp de 5 zile, cât a stat fotografia în vitrină, poetul putea fi văzut în dreptul librăriei cu plicina (prickină=fotografie), trăgând cu ochiul la toți cei cari se opreau în fața vitrinei.

La un moment dat, două delicioase dudule se postaseră în fața vitrinei, admirând cu glas tare, fotografia expusă:

— „Val! Ce băiat frumos!”.

— „Și e și poet?”.

— „Uite ce ochi viștoari ai!”.

— „Și ce păr!”.

Flatat la cele două, poetul s'a apropiat de cele două domnișoare, pe cari, fire generoasă, era dispus să le ridice la rangul de muze.

Dar viitoarele muze l-au privit disprețuitoare:

— „Ce vrea golanul ăsta?”.

— „Val, ce obraznic!”.

Și apoi, privind din nou fotografia:

— „Minnat băiat!”.

— „Să-l mănânc, nu știceva!”.

De-atunci, bătrânul poet nu se mai fotografiază.

ALB ȘI NEGRU

Numele ciudat pe care l-a adoptat nouă trupă de teatru a domnilor Nicolaidi, Danovski și T. Teodorescu a constituit, la vremea lui, subiectul a mai multor discuții.

Se putea crede, de-o pildă, că acest nume simboliză doctrina de câștig a directorilor teatrului, cari vroiau să strângă „bani albi pentru zile negre”.

Dar, în așteptarea fericitei zile a agonisirii banilor albi, directorii au cheltuit din propriile lor buzunare, o frumoașă sume de bani — aceștia din urmă, fără culoare — pentru amenajarea unei cât mai frumoase grădini de vară în strada Doamnei. Noule dispoziții în privința camuflării lumii, i-au pus însă pe proaspătii directori în imposibilitatea de a-și mai prezenta spectacolele în atât de eleganta lor grădini.

Și astfel versiunea cu „strănuș banilor albi” e așiat.

Se poate da, însă, altă interpretare acestei originale firme: Alb și negru.

Directorii au devenit albi ca varul, când au aflat că de-acum înainte, nopțile bu-cureștene vor fi negre.

MARIN SĂRBULESCU PUNCT ȘI VIRGULĂ

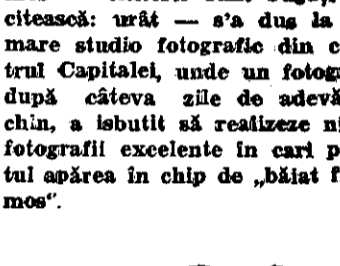
Alții — și în special, admiratorii poetului Minulescu — poartă ochelari cu rame groase, cu toate că au vederea foarte bună.

Unii se rad în cap, iar alții se îmbată cu rachiu verde. Depinde numai de imaginația și originalitatea fiecăruia.

FOTOGENIE

Toți poeții tineri au însă un punct comun: le place să fie fotografiați. În fața aparatului de fotografiat, poetul, chiar și cel urât — își aduce aminte că ar putea să fie frumos și încearcă să ia o poză cât mai fotogenică.

De-o pildă, amintim, când li apăruse un nou volum de versuri, un tânăr poet nu prea frumos — cititorii sunt rugați să citească: urât — a'a dus la un mare studio fotografic din centrul Capitalei, unde un fotograf, după câteva zile de adevărat chin, a lebulit să realizeze niște fotografii excelente în cari poetul apărea în chip de „băiat frumos”.

MANII

Una dintre fotografiile a fost, de altfel, expusă într'o cunoscută librărie.

Timp de 5 zile, cât a stat fotografia în vitrină, poetul putea fi văzut în dreptul librăriei cu plicina (prickină=fotografie), trăgând cu ochiul la toți cei cari se opreau în fața vitrinei.

La un moment dat, două delicioase dudule se postaseră în fața vitrinei, admirând cu glas tare, fotografia expusă:

— „Val! Ce băiat frumos!”.

— „Și e și poet?”.

— „Uite ce ochi viștoari ai!”.

— „Și ce păr!”.

Flatat la cele două, poetul s'a apropiat de cele două domnișoare, pe cari, fire generoasă, era dispus să le ridice la rangul de muze.

Dar viitoarele muze l-au privit disprețuitoare:

— „Ce vrea golanul ăsta?”.

— „Val, ce obraznic!”.

Și apoi, privind din nou fotografia:

— „Minnat băiat!”.

— „Să-l mănânc, nu știceva!”.

De-atunci, bătrânul poet nu se mai fotografiază.

ALB ȘI NEGRU

Numele ciudat pe care l-a adoptat nouă trupă de teatru a domnilor Nicolaidi, Danovski și T. Teodorescu a constituit, la vremea lui, subiectul a mai multor discuții.

Se putea crede, de-o pildă, că acest nume simboliză doctrina de câștig a directorilor teatrului, cari vroiau să strângă „bani albi pentru zile negre”.

Dar, în așteptarea fericitei zile a agonisirii banilor albi, directorii au cheltuit din propriile lor buzunare, o frumoașă sume de bani — aceștia din urmă, fără culoare — pentru amenajarea unei cât mai frumoase grădini de vară în strada Doamnei. Noule dispoziții în privința camuflării lumii, i-au pus însă pe proaspătii directori în imposibilitatea de a-și mai prezenta spectacolele în atât de eleganta lor grădini.

Și astfel versiunea cu „strănuș banilor albi” e așiat.

Se poate da, însă, altă interpretare acestei originale firme: Alb și negru.

Directorii au devenit albi ca varul, când au aflat că de-acum înainte, nopțile bu-cureștene vor fi negre.

MARIN SĂRBULESCU PUNCT ȘI VIRGULĂ

Note românești

UPTON SINCLAIR: „METROPOLA”

În editura „Cultura Românească” a apărut o nouă lucrare, care a stârnit mare valvă în America: „Metropola”.

Upton Sinclair ne înfățișează în acest volum, cu o îndrăzneală rar întâlnită, viața metropolei, în speță a New-Yorkului și mai ales, a „celor patru sute”, a marilor bogătași americani.

Această metropolă, — înfățișată în toată goličunea și cu toată cruzimea de Upton Sinclair — nu cunoaște decât un singur criteriu: banii. Seta de frumusețe, ospitalitatea, muzica, dansul, iubirea, totul slujește numai ca să poți arăta obștei câtă avere ai. Bărbații se străduesc să strângă cât mai mulți bani; femeile trândave n'au altă inolețnicie decât să desfășoare un lux ne-

omenești, e cea mai renumită și cea mai linguișită.

Oamenii aceștia, bogăți peste măsură, nu fac altceva decât să cheltuiască banii pe care nu l-au agonisit ei înșiși, să se arunce în vârtejul plăcerilor.

De aceea caută să vâneze necințat impresii noi, nelincercate, aventuri senzaționale; de aceea clădesc palate, aruncând mii de dolari pe baluri și sberbi; de aceea gonesc cu automobilul prin toată țara, colindă lumea în iah-turile și trenurile lor.

Lumea pe care a descris-o Upton Sinclair în paginile crude de adevăr ale „Metropolei”, sunt pagini rupte din haosul vieții new-yorkeze, din agitația stearpă cât mai mulți bani; femeile trândave n'au altă inolețnicie decât să desfășoare un lux ne-

bun, femeia care izbutește să risipească averea cea mai mare și să nimicească cât mai multe vieți

la apariția ei.

- Episod inedit -

Intunecarea AGDALENEI

de Laurentiu Fulga

În anul morții sale, Sextil Panu căpătase deodată sentimentul unei ciudate contemp-tații în sine însuși. Rupți pe neașteptate de complexul actelor exterioare, neinteresat de altceva decât de manifestarea propriei sale agonii, se văzu tărât într-o lume anume pregătită pentru forma irepresentabilă a morții. O cauză streină de pământ sau de natura sa corporală, cu atât mai nefirească prin caracterul ei de proporție insubstituibilă, îi determinase cu înțelesul acea dulce așteptare a unei lumi trasă la sorți mai fericiți.

Căci Sextil Panu era convins că va muri. Cunoștea actul acesta de moarte. El nu se datora unei maladii hereditare sau isbucnită atunci, nici unei îmbătrâniri firești. Ci un blestem dominant și caracteristic destinilor tuturor din familia Panu.

Incercările lor de a-l înălțura sau de a-l explica măcar în parte, rămăseseră fără nici-un rezultat. Se zicea numai că a existat cândva un Todie Panu, pe care oamenii din vremea aceea îl îngropaseră de viu (nu se știe de ce și nici anume unde). Dar dela această bizară și poate prea puțin verosimilă legendă și până la această comunicare nesdruncinată a morbului în fiecare din copiii, nepoții și strănepoții nefericitului Todie Panu — nimeni nu putea să găsească o legătură omenească. Fiecare accepta soarta asta păcătoasă, fără să-l blesteme, fără să sufere, fără să tipe — pentru că până la urmă simțeau necesitatea morții ca pe o supremă răscăiere, ca pe o fericire extatică și nesfârșită. Toți mureau senini, cu o bucurie aproape îndrăznească. Dar toți tineri, foarte tineri, chiar, oarecum cam la aceeași vârstă.

Sextil Panu avea în vremea aceea 27 de ani. Întăiu, i s'a iscat prin simple tresăriri speriate: auzea parcă chemarea unui om din beznă, avea impresia că în fiecare noapte i se lovește în geam un strigăt înăbușit care cere ajutor, sau albeori ca șoapta suptă a unui om care plânge sau se roagă să-l dea drumul în casă după o răstăcere milenară prin ger și spații interzise.

Neliniștea pornea dela această transplan-tare a răului, într-o lume aproape concretă, care începea să se realizeze obsedant lângă ferestrele odăii în care dormea. Gândul îi pornea înapoi spre Grigore, Andrei, Ileana, Panait, Margareta, Todie Panu. Toți cei care se răscălușau din veșnicile lor nedesăvârșite și hohoteau la geam sau răsăreau dansând haotic din perete. Noaptea acestea erau de-a dreptul îngrozitoare.

Apoi, într-o dimineață, descoperi pe brațul stâng — semnul cenușiu (cât o bănuță), caracteristic Panilor, ca o sentință definitivă, și în ceasul acela, Sextil Panu înțelese că Surghiunul lui în viață se sfârșește.

O chemă pe Alice, o atrase spre el mai pasionant ca niciodată, o mângăie pe tâmpie, o îmbrățișe cald și-i spuse întorcându-și ochiul, să albe grijă de copil. Magdalena avea doi ani. Sașa avea să se nască peste câteva luni. Pe fetiță îl fu frică s'o vadă, refuză cu încăpățănare până în ultima clipă — când nu mai putu suporta lipsa ei. Vroia parcă să-și ceară lertare că i-a lăsat blestemul în sânge, vroia poate s'o ocrotească de răul de mai târziu, să-l fie mereu pavăză pentru moartea, care și pe ea avea s'o pască tot atât de tânăr.

Așa a murit Sextil Panu. Cu mâna încoștată pe brațul Magdalenei, comunicându-i mai adânc farmecele blestemate ale celorlalți.

În odaia lui nu s'a schimbat nimic. Și calendarul a rămas la aceeași foaie: 16 Martie. Ușa bibliotecii deschisă, ceasornicul oprit la ora 8 și 20 de minute, scrumiera plină cu cenușă, o mânășă pe masa de șah, cuierul cu o pălărie mauve și mantaua de ploaie, biroul în dezordine cu cărți de specialitate amestecate printre poezii și romane streine, oșelarii cu o lentilă spartă lângă lampă de seară, câteva scrisori desfăcute, pașaportul și pipa uitate pe sofa. Voința doamnei Alice fusese fermă: nu se schimbă nimic. Și toa-te, ca în clipa în care Sextil Panu își dase duhul, au fost păstrate la fel ani dealungul, cu acea cucernică muțenie de a mai crede că încă printre lucruri sau din întunecimea zidurilor, ar mai putea apare înzăodată — așa cum a fost.

Și dacă într'adevăr cunoașteam această taină și te obișnuai cu semnificația oare-cum complexă a acestei duioase amintiri, cred că la anumite ceasuri din zi sau din noapte — îți puteai auzi mișunând prin odaie (mișunând nu umbliând) caș, cum spiri-tul lui ar fi fost sfârșecat în mișle de părți, care mugind se caută una pe alta să se în-tregească din nou. Oare nu e așa în orice casă, în care un tânăr lasă și după moartea lui acea viață netrăită, pe care n'a mai putut-o duce la capăt, dar care capătă apoi o sorgere continuă, ca un fosnet viu și obsedant printre obiecte și oameni?

Se adunau aici în fiecare an, în aceeași zi, la acelaș ceas, întâiu veneau copiii, Magda-lena și Sașa, care se așezau pe pat, în aceeaș poziție caraghioasă și tristă, cu picioarele atârând pe podea, cu mâinile strâns între genunchi. Mama venea târziu, îmbrăcată în rochia ei neagră, cu mersul înalt și plin de suferință, neauzit aproape. Urma apoi un adevărat ceremonial al tăcerii. Căci niciunul nu îndrăznea să spună vre-un cuvânt, nici să se miște măcar. Doar mama aprindea mai întâiu candelă și candelabru cu cele patru lumânări albe (de sub portretul lui Sextil Panu), trăgea storiurile până jos, apoi rămânea toți trei încențenți unul lângă altul. Nu se simțeau. Fiecare era o altă ființă, îndepărtată, separați între ei ca de o imen-să noapte neagră. Ca aplecând peste un mor-mânt proaspăt, doar gândurile rătăceau fără noimă prin odaie, încercându-se și îm-piedicându-se de spiriții neobișnuiți ai lui Sextil Panu. Care venea întotdeauna acolo și

pe care ei îl simțeau pe umeri, pe obraji, pe frunți, ca o filacare vie și strălucitoare. Cea-surile treceau neștute.

Și când lumânările se stingeau dela sine candela mai pălpăia încă — se sculau toți trei deodată și păreșeau odaia laolaltă, înghesuți unul în altul ca trei momăi de câr-pă, aruncate de pe o fereastră înaltă jos în nemărginire. Numai după ce închideau ușa în urma lor, răsuflau ușurați, răsuflau din adâncul pieptului, fugind fiecare în câte o parte. Simțeau atunci nevoia să respire cât mai mult aer, să se miște printre lucruri și flințe pe care le atingeau cu o spaimă reținută, cu un gest nervos de a se convinge că încă nu s'au transformat în spirite, ci tot trupuri sunt — materii umbătoare și vo-luptoase ca toți oamenii din afara lor.

Astăzi se împlinesc 23 de ani. Afară e mult întuneric. Și înapoi, în odaia lui Sextil Panu — un întunecet dens, cu toate că lumânările și candela ard. N'a venit decât doamna Alice, care rămase foarte surprinsă de absența celorlalți doi. Iși mușca buzele în neștire, paloarei ei părea și mai înfiorătoare. Nu putea crede că într'ade-văr lipsește, nu-și putea explica de ce toc-mai acum. Singură în odaie, neliniștită, cu-prinșă de o spaimă care crește și o înfă-șură mai strâns. Niciodată nu fusese singură aici. De aceea frământându-se în neștire, ca să scape, lăsa ușa deschisă și ascuțită.

Târziu apăru Magdalena, plânsă, cu o-braji supțiați. O privi absentă și obsesiv. Se lăsa dintr'odată pe pat, răsuflând ca după o povară purtată până pe o culme de mun-te. Apoi se auzi ușa dela intrare deschizân-du-se. Apăru Sașa. La fel. Cu o mască de clown, sfârșecată de o marte umire. Pe fața lui durerea creștea ca o buruiantă otrăvitoare, urâțindu-l, îmbătrânindu-l.

Doamna Alice își dădu seama că astăseară s'a întâmpiat ceva. Nu îndrăzni să între-be unde au fost, de ce au venit atât de târ-ziu, ce se petrece cu ei. Poate nici n'ar răs-punde. Pentru prima dată când ceremonia-lui nu mai are niciun rost, nu se mai poa-te întâmpla deplin. Astăseară parcă însuși spiriții din Sextil Panu lipsește.

— Vouă vă trebuia alt tată! I le spuse ea, mângâindu-i pe creștete, strângându-le umerii cu o emoție plânsă.

Celălți o priviră deodată mirați, neîn-țelegând.

— Da, dragii mei — vă trebuia alt tată!

— Nu considera asta o acuzație, ripostă violent Victor, Adineaori când tăcea, te condamnă cu prea repede fugi de lângă mine. Acum dacă o să te aperi, poate o să mă desamăgești.

— Nu știu ce va fi, începu Luca liniștit, dar ar trebui poate să încep de mult — de acum 11 ani. Cred că e necesar. Și tu și Magdalena m'ai întrebă, de ce am fugit. Și-am refuzat să vă răspund. Ea n'a mai insistat. Tu însă mă aduci mereu în amintire. Bine, am să mă explic astă seară.

Unul din feciorii care serveau, se apropie de ei cu tava plină de prăjituri și pahare cu vin. Refuzară amândoi clătînd capetele.

— Iți mai aduci aminte de Sextil Panu?

— Știu că el e chela enigmei.

— Da, dar tot cu el încep și disperările. Copilăria mea a trecut paralelă cu a Magdalenei. Dat fiind că familiile noastre trăiau în aceeași casă, întâlnirile cu ea nu erau întâmplătoare, ci pur și simplu firești. Despre Sextil Panu n'am auzit vorbindu-se decât foarte târziu, și atunci destul de neclar ca să nu-mi dau seama ce importanță fantastică poate avea asupra mea. Într'o zi (nu era niciunul acasă, nu știu cum de rămăsesem singur) mă obsese meditația lecțiilor de școală. Și am pornit așa fluierând, cu mâinile în buzurare din odaie în odaie. Era o deosebită plăcere pentru mine să întălesc lucruri noi, pe care n'au-usesem ocazia să le mai văd până atunci.

Și mai ales acele obiecte, pe care dela primul contact le simți prietene și nu le po-tui uita. Până aici nimic extraordinar. Până când am ajuns la odaia lui. Nu știu dacă ai observat că din prima clipă te întâmpina ceva, ceva foarte confuz și aparte, ceva ciudat în tot cazul. Nu uita că eram copil pe atunci. În prag m'am pironit deodată locului, caștăm cineva din umbră mă trăgea înapoi. Era un aer puțin stricat, prea închis care te nedumerește, dar apoi îți dai seama că nu e decât mirosul vechi al mobilelor, al cărților și-al zidurilor. Și totuși ai impresia că aerul acesta reșe și din respirația unui om, cașcum într'ade-văr cineva ar fi dormit acolo mult timp.

Insfârșit am făcut primul pas. Deabia atunci mi-am dat seama că drept în față pe peretele din fund, e așezată fotografia u-

putut să mai suport starea aceea sdruncinată, m'am urcat pe un scaun să-l privesc mai aproape. Copilărește am întins mâinile și i-am mângăiat obraji, poate am încercat chiar să-i închid ochii. Am avut o tresărire aspră. Credeam că e viu, că se poate înălța din portret să mă ia în brațe sau să-mi ordone să plec. Te rog să crezi, Victore, că nu-ți vorbesc acum sub obsesia lui, dar trebuie să-ți spun. Așa m'a găsit Magdalena. Adică am auzit ușa deschizându-se și pe cineva tipând în spațiile mele. Eram atât de surprins de tipătul acela, încât făcând o mișcare greșită — scaunul se inclina cu mine și căzu, așgărindu-mi genunchii.

De jos o priveam pe Magdalena, nelămurit. Ai observat și tu, Victore, că toți seamănă între ei. Și Sașa și Sextil și Magdalena. Poate unde i-am cunoscut pe toți cam la aceeași vârstă. Dar în clipa aceea mi se părea pur și simplu extraordinar. Magda-lena avea aceeași înfățișare cu a tatălui ei (parcă nici nu-mi vine să-l spun tată), dar insfârșit — era atât de ostentivă! Mă privea foarte absentă. Se apropie totuși de mine, îmi ajută să mă ridic și-mi spuse cu o voce pe care nu i-o cunoscușem până atunci, o voce gravă bolnavă:

— Să nu mai intri aici, Luca!

— Dece? Am întrebat-o mirat. N'am făcut niciun rău.

— Cine intră aici moare tânăr, tânăr de tot.

— Și tu ai intrat, și Sașa.

— Amândoi vom muri tineri, Luca — dar nu pentru asta. Ci pentru că noi suntem copiii lui Sextil. Noi chiar dacă n'am fi intrat, am fi avut aceeași soartă. Mă înțelegeți, Luca? Să nu mai intri.

M'a tras aproape târâș afară, dărâș, în-cleștată pe brațul meu. Și multe zile ne-am ocolit. Prin odaia lui Sextil Panu n'am mai intrat. Nici prin fața ușii nu mai treceam. O evitam, cașcum și mie într'adevăr mi s'ar fi scris acelaș destin. Apoi cu încoștat am uitat, sau mai bine zis n'am mai avut ocazia — pentru că ne-am mutat de acolo.

Mă întâleam totuși foarte des cu Magda-lena, dar niciodată nu vorbeam despre asta. Simțeam nevoia s'o văd cât mai des. Trăiam amândoi epoca aceea a nesigurăntei, începușem să ne vedem deosebiți prin sexe. Până atunci — până la cunoașterea lui Sextil Panu, eram două făpturi egale, două destine convergente, sau mai bine zis era una, o singură viață. Acum judec și-mi dau seama că prin cunoașterea lui Sextil Panu — intrasem amândoi în mediul obscur pământean, cunoscușem amândoi sensul păcatului. De aceea ne doriam dela

Era o noapte rece, brună. Îi era frică nu de singurătatea odăii, nici de imensitatea nopții, ci de ceace avea să se întâmple.

— Mă îngrozește gândul că niciodată, niciodată...

La început nu mi-am dat seama ce vrea să spună. Mai târziu am înțeles, că fraza s'ar fi încheiat așa: — „Mă îngrozește gândul că niciodată nu voi fi a ta, nu voi fi a nimănui mai ales". Îi venea parcă să plângă. Dar ce puteam face? Am tras-o către mine, vrând întâiu s'o sărut (n'o sărutasem niciodată), s'o înșticesc, dar m'am trezit ridicol cu gestul nemeritat. Oricum păream destul de caraghios, și ca să dau alt sens intervenției mele, pornirăm din nou hoinari pe străzi. Eram atât de sinistri în mersul nostru obsesiv, că nu păream de loc îndrăgostiți, ci două mari primejdi, două duhuri stricate. Parcă purtam pe brațe, pe frunți, pe buze, toată întunecimea nopții.

Treceam pe lângă case, pe lângă oameni, dealungul străzilor — dar nu eram în stare să ne insuflăm pentru ceva. Meru tăcuți, tăcerea aceea care se prelinge în tine ca un șarpe despușat de viu, o tăcere de pă-lanjen care își țese pânza în jurul tău ca pe un lăptos. În cele din urmă intrarăm într-o cărucumă. O cărucumă destul de mur-dară, cu un cheiner somnoros și vreo două lămpi cu gaz. Gândește-te ce spectacol în-fiorător. Eu care mă vedeam atât de sus deasupra lumii, — alături de Magdalena, insfârșit după extazele determinate de concert, după lupta cu demonii din noi, iată-ne strânsi, amăgiți, înghesuți lângă două pahare cu vin. Parcă ne lepădasem de iden-titățile precedente, și de haine și de su-flete. Pentru că deabia după aceea mi-am dat seama în ce ordin ar peisaj ne oprisem ce vulgar! eram, ce seară mizerabilă am trăit.

Până în zori.

Era un zori de zi cenușiu, aproape mur-dar. Vedeam prin fereastră ca printro cea-ță, doar lumina albăstrie a felinelor. Mă privea mută, înfricoșată. Atunci am înțe-lea totul: — „duc cu mine viața netrăită a lui Sextil!" Asta mi se părea groaznic, cu neputință de lămurit și totuși destul de adevărat. Închipe-ți că ți-a murit cineva, care-ar mai fi putut trăi 30-40-50 de ani. Tu te naști din el, dar nu te naști liber, ci constrâns la un calvar. Să porți în afară de viața ta și acel ani pe care celălalt îi pierduse, adică toate păcatele pe care le-ar fi înfăptuit, toate muștrăliile lui de con-știință. Observi logica, Victore? Iți dai seama de structura complexă a Magdalenei? În seara aceea am descoperit toată trage-dia ei. Și mi-am jurat, m'am blestemat s'o scap, s'o desterec de soarta asta. Fără să mă gândesc că Sextil Panu și din mizerul pământului ne desparte. Vezi tu, sunt unii morți care se așezază de păcate prin ur-mașii lor. În zorii aceia nu știam. Simțeam numai cancerul, care ne roade pe amândoi. Începușem să beau rutinat și vulgar cu sticla. Ah, Victore! când îmi amintesc sce-nele acelea, parcă înebunesc. Nu știu de ce, dar beția mă schimba, îmi dădea curajul să înfăptuiesc marea minune. Auzi, ce pro-tele! să ucid un spiriț, să-l distrug pe Sex-til Panu! Îmi vine să răd acum. În cele din urmă eșirăm. Începușe să plouă mărunț. Continuam totuși să mergem pe jos — să ne desmetecim, să ne pregătim fălmâzi pentru undrea noastră. Eram ferm convins că voi avea-o. Ajuns în camera ei însă, m'am văzut deodată stingher și umilit. Mi-a cerut s'o desbrac. Nu desbracasem până atunci nicio femeie. Am făcut-o totuși cu ochii închiși, cu mâinile tremurând, fe-rindu-mă parcă să-l răzesc ceva desgolit sau să-mi aionece palma pe carnea ei! Ce vrei, adolescent naiv. Am văzut-o târziu. Stătea în mijlocul patului, cu genunchii strânsi, goală-goală în întregime. Nici nu bănuie că corp splendid avea. Parcă o mână nevăzută îmi umbra deasupra inimii, mi se sbăteau tâmpiele drăcește de atâta lumină. Poate m'aș fi repetat năuc să sting lampa și să mă desbrac.

Dar, acum mi se părea totul de o natură streină, parcă nici n'am fi fost pe pământ. Păru Magdalena! — Victore — era ruginiu ca amurgurile. Umerii abii ca zăpezile. Sănil biânzi ca o briză. Avea numai 16 ani. Atunci, în clipa aceea, cred că l'am văzut într'adevăr viu pe Sextil Panu deasupra ei, ocrotind-o. Mă cuprinsese groaza ca de o desfălmare a lui Dumnezeu, ca de un sculptat atunecat inconștient pe zidurile bisericii. Ochiul, mâinile, fruntea — îmi erau de plumb. Trupul desert ca o făntă fără suflet. Fugii înspăimântat, ca urmărit de toate duhu-rie re-ate casei, care parcă veneau în ur-mă mea mugind. În ceasul acela mi-am dat seama că iubirea pentru unii oameni nu se poate desăvârși aici pe pământ. Se iscase între noi o demență, un fel de de-monie tragică, ne iubeam ca două întune-ricuri ponnite spre un repaos al luminii, fără să înfăptuim păcatul în sine, păcatul de a renunța la condiția noastră veșnică. A doua zi plecam în străinătate, ca să mă cuit cu toate femeile din lume, să am în față numai reprezentarea ei, să uit iu-birea aceea autimonială pentru Magda-lena. Asta e explicația, dacă poate fi o jus-tificare verosimilă. Pentru mine cred că este.

Dar, acum mi se părea totul de o natură streină, parcă nici n'am fi fost pe pământ. Păru Magdalena! — Victore — era ruginiu ca amurgurile. Umerii abii ca zăpezile. Sănil biânzi ca o briză. Avea numai 16 ani. Atunci, în clipa aceea, cred că l'am văzut într'adevăr viu pe Sextil Panu deasupra ei, ocrotind-o. Mă cuprinsese groaza ca de o desfălmare a lui Dumnezeu, ca de un sculptat atunecat inconștient pe zidurile bisericii. Ochiul, mâinile, fruntea — îmi erau de plumb. Trupul desert ca o făntă fără suflet. Fugii înspăimântat, ca urmărit de toate duhu-rie re-ate casei, care parcă veneau în ur-mă mea mugind. În ceasul acela mi-am dat seama că iubirea pentru unii oameni nu se poate desăvârși aici pe pământ. Se iscase între noi o demență, un fel de de-monie tragică, ne iubeam ca două întune-ricuri ponnite spre un repaos al luminii, fără să înfăptuim păcatul în sine, păcatul de a renunța la condiția noastră veșnică. A doua zi plecam în străinătate, ca să mă cuit cu toate femeile din lume, să am în față numai reprezentarea ei, să uit iu-birea aceea autimonială pentru Magda-lena. Asta e explicația, dacă poate fi o jus-tificare verosimilă. Pentru mine cred că este.

— Nu, eu fumez pipă, refuză el umplân-du-și-o cu tutun.

Acum din salon se auzea melodia altui vals. Aceleași perechi se întvedeau parcă mai strâns pe verandă plutea o răcoare binefăcătoare.

— Ne întorceam pare-mi-se dela un concert — își continuă Luca spovedindu-se. Tot drumul nu vorbisem nimic. Poate eram covârșiți de ceace auzisem (sau știu eu?) era altceva pe care nu-l puteam explica atunci. Esențialul e că'n clipa în care ne-am dat mâinile pentru despărțire, tresărăm spontan. Fu un tremur ca pornit din toată carnea, din cele mai ascunse fibre. Poate că simțisem că trebuie să ne dărulăm unul altuia. Dar ne despărțea încă un anumit ceremonial, ne opra o anumită comunicare.

— Mi-e frică! Îngămnă ea încet.

Simțiră toți trei nevoia să iasă cât mai repede din odaia asta. Porniră devalma, întorârți, înnebuniți ca sub semnul unui alt sfârșit apropiat.

— Tu nu poți să înțelegi tăcerile unui om.

— Mai ales când sunt atât de insuporta-bile. Parcă ai fi un om mort și totuși ai puterea să miști lucrurile dela locul lor. Nu-ți cer să-mi dai amănunte. Dar măcar răspunde-mi la întrebare.

Din salon, pătrundea până aici muzica unui vals. Printre perdele se vedeau pere-chile trecând strâns, în dansul amețitor. Pe verandă aerul era curat și multă li-niște. Sus pe cer, stelele sticleau reci, îndepărtate.

— Dece mă logodesc pe Magdalena? se întrebă Luca.

— Fiește! mi se pare caraghios, exclamă Victor mișcându-se în scaunul de tres-tă. Dar cred că n'ai să fii în stare să re-nunți la libertate. Nu la libertatea fapte-lor sau a programului tău cotidian, ci la libertatea spirituală. Logodna asta o văd ca pe o legătură nu pentru actul nopții de mai târziu, ci ca pe o identificare desăvâr-șită. Inseamnă că tot ceace vezi și gândești, să proiectezi în destinul Magdalenei. Pe ea să n'o faci martora întâmplărilor tale, ci sursa originară. Ea va trebui să fie de acum nu o femeie — ci transparența idee-lor tale, iluzia propriilor tale neliniști, reali-zarea pe alt plan a unei cununi divine.

— Ah, denaturate lucrurile, Victore.

— Sigur, și se pare că sunt prea strein de tine sau vreau să te opraș. Nu, dragă Lu-ca. Dar te-ai întrebă tu însuși ce împli-nești în plus cu această logodnă, ce reali-zezi în desordinea micului tău univers?

— Mă încapățâneș să nu mă întreb ase-menea lucruri.

— Fără îndoială, devii propriul tău laș și-ți convine lașitatea asta. Parcă ai fi un burghez oarecare și nu-ți trebuie nicio explicație. Dacă mi-amintesc bine, ată dată te munceau gânduri curioase, te îndoiai de o mulțime de realități, erai un disperat. Începe să-mi fie miă de tine!

Luca își fuma țigara nepăsător.

— Dacă ai terminat, îmi dai voce să mă apăr?

nuș bărbat foarte tânăr, cu trăsături de fe-mee, zămbitor și destul de viu — ca să mă înspăimânte. Dar ceace mi s'a părut ex-traordinar — erau ochii. Oricum te întor-ceai, ori unde te-ai fi ascuns — ochii pă-trundeau până la tine. Așa cum am crezut întotdeauna că la Gioconda, singurul lucru care o supraevaluză ca operă de artă — sunt mâinile, și aici în fotografia aceluia om — erau ochii. Parcă ardea, scânteiau (și știi destul de bine). Și acum dacă aș intra acolo m'aș înfricoșea. Dar în imaginația și în-țelegerea mea de copil, mi se părea totul atât de firesc, încât mi-am călcat pe ini-mă — apropiindu-mă până în mijlocul odăii. Atunci te văzu pe toate, în aceleași aspecte în care ne apar și astăzi. Cel din-tăiu lucru care m'a reținut, a fost o carte, pe coperta căreia i-am citit numele: Sex-til Panu. Eram două cuvinte care trebuia să imagineze un om, dar care mie îmi descopereau toate acele povești pe care le as-cultasem înspăimântat despre el. Le cu-notși și tu destul de bine. Deci aici a stat Sextil Panu, pe scaunul acesta, cu creionul acesta a scris, cartea asta a citit-o, aici a dormit, aici a murit. Cred că este extraor-dinară emoția pe care o trăești, când te gă-sești într-o asemenea ocazie ca mine, într-o încăpere în care nu s'a schimbat nimic, în care până și spiriții aceia ai odăii, aerul — toate aparțin unui om mort. Închipe-ți că violentat de toate aceste gânduri, n'am

14 ani. Să nu ți se pară curios, dar gândeș-te-te că trăiam palma spectrului care ne condamnase la moarte pre timpurie, deci ni se limitase tinerețea. Și atunci era firesc să ne epuizăm de legea timpurii noastre, pentru că să trecem într-o condiție metafizi-că — puri. E adevărat, Magdalena a ră-mas și astăzi fecioară. Dar nu din vina noastră. Din vina celor întâmplăte acum 11 ani. Și aici începe altă poveste.

Luca scoase nervos tabachera și-și aprin-se o țigară.

— Ia și tu, Victore. Sunt destul de bune.

— Nu, eu fumez pipă, refuză el umplân-du-și-o cu tutun.

Acum din salon se auzea melodia altui vals. Aceleași perechi se întvedeau parcă mai strâns pe verandă plutea o răcoare binefăcătoare.

— Ne întorceam pare-mi-se dela un concert — își continuă Luca spovedindu-se. Tot drumul nu vorbisem nimic. Poate eram covârșiți de ceace auzisem (sau știu eu?) era altceva pe care nu-l puteam explica atunci. Esențialul e că'n clipa în care ne-am dat mâinile pentru despărțire, tresărăm spontan. Fu un tremur ca pornit din toată carnea, din cele mai ascunse fibre. Poate că simțisem că trebuie să ne dărulăm unul altuia. Dar ne despărțea încă un anumit ceremonial, ne opra o anumită comunicare.

— Mi-e frică! Îngămnă ea încet.

(Urmare și sfârșit în numărul viitor)